

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΗ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΟΥΛ. ΓΕΝΗΛΑΙΟΥ 14 | 1 ΙΟΥΝΙΟΥ 1979 | ΑΡΙΘ. 11

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Α'. ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ *

Σ χ ό λ ι α

XI,1. «ἔσχατοι καιροί» παλαιοχριστιανική αντίληψις περὶ τοῦ τέλους τοῦ κόσμου καὶ τῆς ταχείας ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν, συμφώνως καὶ πρὸς τὰ ἐν τῇ Κ.Δ. χωρία: Α' Κορ. 7,29. 10,11. Ἑβρ. 1,2. 9,26. Α' Ἰω. 2,18. Α' Πέτρ. 4,7. Ἰακ. 5,8.9. — «κρῖμα» ταυτόσημον πρὸς τὸ «κατάκριμα», ὡς ἐν τῇ Κ. Δ. Ρωμ. 13,2. Α' Κορ. 11,29. Γαλ. 5,10. — «ἦ... ἦ..., ἐν τῶν δύο»: Προτείνεται ἡ ἐκλογή ὑπὸ τῶν χριστιανῶν. Ἀμφότερα ὁδηγοῦν εἰς τὴν σωτηρίαν, ἐφ' ὅσον θὰ δυνηθοῦν καὶ «μόνον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εὐρεθῆναι εἰς τὸ ἀληθινὸν ζῆν». Πβλ. Βαρνάβ. Ἐπιστ. 18,1. Διδ. τ. ἀποστ. 1. Ψευδο-Κλήμ. Ὁμιλ. III, 1. IV,7. VI, 14.

XI,2. «ταούτου», δηλ. τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὡς πληθυντικὸν τῆς λέξεως «δεσμός» (Ἑφ. 19,3. Φιλαδ. 8,1) ὁ Ἰγν. χρησιμοποιοεῖ πάντοτε «τὰ δεσμά» (Τραλλ. 12,2.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 258 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 109 τεύχους.

Σμυρν. 10,2. Πολυκ. 2,3. Πβλ. καὶ Κ.Δ. Λουκ. 8,29. Πράξ. 16,26. 20,23. Κατ' ἐξαιρέσιν ἐν Παύλου, Φιλιππ. 1,13: «οἱ δεσμοὶ». Ὡς πρὸς τὴν παρομοίωσιν τῶν «δεσμῶν» του πρὸς τὸ μαρτύριον βαδίζοντος χριστιανοῦ πρὸς «τοὺς πνευματικοὺς μαργαρίτας» πβλ. καὶ Πολυκ., Φιλιππ. 1,1: «τοὺς ἐνειλημμένους τοῖς ἀγιοπρεπέσιν δεσμοῖς, ἅτινά ἐστιν διαδήματα τῶν ἀληθῶς ὑπὸ Θεοῦ καὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐκλελεγμένων». Παρὰ τῷ Εὐσεβίῳ, Ἐκκλ. Ἰστ. V, 1,35: «ὥστε καὶ τὰ δεσμὰ κόσμον εὐπρεπῆ περικεῖσθαι αὐτοῖς, ὡς νύμφη κεκοσμημένη ἐν χρυσοῦσι χρυσοῖς πεποικιλμένοις». Κυπρ., Ἐπιστ. 76,2. «ornamenta sunt ista, non vincula». — «οἱ (δηλ. οἱ Ἐφέσιοι) καὶ τοῖς ἀποστόλοις πάντοτε συνήνεσαν...»: Κατὰ τὸν Ἰγν. οἱ ἀπόστολοι ἦσαν τὰ οἰκεῖα πρόσωπα, ἅτινα συνώδευον ἐν παντὶ τὸν Ἰησοῦν. Πβλ. Μαγν. 6,1. 7,1. 13,1.2. Τραλλ. 2,2. 3,1.3. 7,1. 12,2. Φιλαδ. 9,1. Σμυρν. 8,1. — Οἱ ἀπόστολοι ἀποτελοῦν μετὰ τῶν προφητῶν τὰ πλέον ἀξιοσέβαστα πρόσωπα. (Ἰγν., Φιλαδ. 9,1. Μαγν. 13,1. Τραλλ. 7,1.), μεθ' ὧν οἱ χριστιανοὶ ὀφείλουν νὰ εὐρίσκωνται ἐν τῇ πρὸς ἀλλήλους ἀναστροφῇ ἐν πλήρει ὁμοφωνίᾳ, πορευόμενοι κατὰ τὰς ἐντολάς αὐτῶν, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἀποτελεῖ τὴν ὑψίστην διὰ πάντα χριστιανὸν τιμὴν.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Ὁμ. Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Ἀκαδημαϊκός

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

Ἐπὶ τῇ 1600ῃ ἐπετείῳ τοῦ θανάτου τοῦ Μεγ. Βασιλείου

ΠΟΛΥΚΑΡΠΑ ΑΝΘΟΛΟΓΗΜΑΤΑ
ΕΚ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
Ο ΜΕΓΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΩΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΥΣ

1. Ὁ Μέγας Β α σ ί λ ε ι ο ς δὲν ὑπῆρξε Μέγας μόνον ὡς χριστιανός· χριστιανὸς μὲ πίστιν βαθεῖαν καὶ θερμορργόν· χριστιανὸς ποὺ αἱ σκέψεις του, τὰ συναισθήματά του καὶ αἱ πράξεις του ἦσαν ἀπαύγασμα καὶ ἀπόρροια τῆς ἀκλόνητου πίστεώς του εἰς τὸν Χριστόν. Δὲν ὑπῆρξε μόνον διδάσκαλος καὶ παιδαγωγὸς τέλειος ποὺ καὶ ἡ ἐξωτερικὴ του ἀκόμη στάσις καὶ ἐμφάνισις ἐδίδασκε καὶ σεβασμὸν ἀπέραντον ἐνέπνεε σὲ ὄσους τὸν ἀντίκρυζον. Δὲν ὑπῆρξε μόνον πρότυπον ποιμενάρχου ἀπὸ πάσης ἀπόψεως* μὲ βούλησιν σταθερὰν καὶ ἀκλόνητον· μὲ χαρακτῆρα ἀδαμάντινον· μὲ ἀποφασιστικότητα σπανιωτάτην· μὲ ζῆλον θαυμαστὸν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας· μὲ ὀργανωτικὸν ὑπέροχον· μὲ δρασιν εἰς τὸν κοινωνικὸν τομέα μοναδικήν. Δὲν ὑπῆρξε μόνον ὁ ἀναμορφωτῆς τοῦ μοναχικοῦ βίου, τοῦ ὁποίου οἱ μοναχικοὶ Κανόνες ἰσχύουν μέχρι καὶ τῆς σήμερον. Δὲν ὑπῆρξε μόνον ὁ γίγας ἥρωρς ἔναντι τῶν ἐχθρῶν τῆς Ἐκκλησίας· ὁ ἀγωνιστῆς καὶ παλαίμαχος ἔναντιὸν πάσης αἰρέσεως, μάλιστα δὲ τοῦ Ἀρειανισμοῦ, τοῦ Μακεδονιασμοῦ καὶ τοῦ Ἀπολλιναρισμοῦ. Δὲν ὑπῆρξε μόνον ὁ εὐάνθης παράδεισος τῶν ἀρετῶν· τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν ποὺ πηγάζουν ἀπὸ μίαν βαθεῖαν Πίστιν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὸν Λυτρωτὴν Χριστόν. Ἀλλὰ ἀπέβη πολλῶ μᾶλλον θαῦμα σοφίας, θαῦμα παιδείας, θαῦμα συγγραφέως, τοῦ ὁποίου τὰ πνευματικὰ δημιουργήματα ἀποστάζουν σοφίαν καὶ χάριν· κρίσιν καὶ διαύγειαν, βαθύτητα καὶ πολυμάθειαν,

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 262 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 40 τεύχους.

γλαφυρότητα και συναρπαστικότητα, πρωτοτυπία και αποδεικτικότητα. Ὁ Μέγας Βασίλειος, πού με τὰ συγγράμματά του κατέκτησε τὴν ἀθανασία και εἰς τὰς δέλτους τῆς παγκοσμίου Λογοτεχνίας, εἶναι και θὰ εἶναι ὄχι μόνον ὡς ἄνθρωπος· ὄχι μόνον ὡς χριστιανός· ὄχι μόνον ὡς ποιμενάρχης· ὄχι μόνον ὡς παιδαγωγός και διδάσκαλος, ἀλλὰ και ὡς συγγραφεὺς μέγας και αἰώνιον πρότυπον. Τί πρῶτον και τί δεύτερον νὰ θαυμάσῃ κανεῖς ἀπὸ τὸν πλοῦτον τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων τοῦ Μεγάλου τούτου Πατρὸς και Διδασκάλου τῆς Ἐκκλησίας μας!

2. Οἱ ἐπιστήμονες διαιροῦν συνήθως τὰ συγγράμματά τοῦ Μεγάλου Βασιλείου εἰς τέσσαρας κατηγορίας: α) Τὰ δογματικά, β) τὰ πρακτικά, γ) τὰς Ὀμιλίαις και δ) τὰς Ἐπιστολάς. Νὰ ἀναλύσω ὅλον αὐτὸν τὸν πλοῦτον τῆς συγγραφικῆς του δράσεως, φυσικά δὲν μοῦ εἶναι δυνατόν, ἐφ' ὅσον οὔτε τὰ χρονικά ὄρια οὔτε και ὁ χῶρος τῶν Περιδικῶν μᾶς τὸ ἐπιτρέπουν. Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς θὰ προσπαθῆσω νὰ δώσω συντόμως και ἐντελῶς περιληπτικά και περιεκτικά ἀπλῆν ἰδέαν τῶν συγγραμμάτων του και τοῦ εἶδους ἐκάστου.

3. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ὁ δυσσεβῆς ἀρειανόφρων Εὐνόμιος εἶχε συνταράξει τὴν Ἐκκλησίαν με ἕν ἔργον του, τὸ ὁποῖον παραπλανητικά ἔφερε τὸν τίτλον «Ἀπολογία». Δὲν ἐπρόκειτο κατ' οὐσίαν περὶ «ἀπολογίας» τοῦ αἰρεσιάρχου τούτου πρὸς ἀναίρεσιν τῶν ἀποδιδόμενων εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων κακοδοξιῶν, ἀλλὰ περὶ συστηματικῆς ἐκθέσεως τοῦ ἀρειανικοῦ του συστήματος και «Ἀπολογίας», ἤτοι ἐκθέσεως πρὸς στήριξιν και διάδοσιν τῆς αἰρετικῆς και κακοδόξου ἀρειανόφρονος κακοδοξίας του. Πρὸς ἀναίρεσιν λοιπὸν τοῦ αἰρετικοῦ τούτου συγγράμματος ἔγραψεν ὁ Μέγας Βασίλειος τὸ δογματικὸν και φιλοσοφικὸν ἔργον του πού φέρει τὸν τίτλον: «Ἀνατρεπτικὸς τοῦ ἀπολογητικοῦ τοῦ δυσσεβοῦς Εὐνομίου». Τὸ ἔργον ἐγράφη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 363-365 και ἀπετελεῖτο ἀπὸ τρία βιβλία, εἰς τὰ ὁποῖα ὕστερον ἕτερος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς προσήρτισε και δύο ἕτερα βιβλία, ὥστε σήμερον ἔχομεν πέντε βιβλία κατὰ τοῦ Εὐνομίου. Ἐπιστήμονές τινες ἀποδί-

δουν τὰ δύο τελευταῖα βιβλία εἰς τὸν Δίδυμον τὸν Τυφλὸν (313-398). Ἡμεῖς πιστεύομεν ὅτι τὰ τελευταῖα ταῦτα βιβλία ἀνήκουν εἰς συγγραφέα τοῦ στενοῦ φιλικῷ περιβάλλοντος τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ μάλιστα κλίνομεν νὰ δεχθῶμεν ἐξ ἐσωτερικῶν λόγων τὸν Ἀμφιλόχιον Ἰκονίου (343-400;).

4. Ὅχι ὀλιγώτερον σπουδαῖον ἀπὸ δογματικῆς καὶ καθαρῶς θεολογικῆς ἀπόψεως εἶναι καὶ τὸ ἔργον τοῦ Μεγάλου Βασιλείου «Κεφάλαια τριάκοντα περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πρὸς τὸν ἐν ἁγίοις Ἀμφιλόχιον, ἐπίσκοπον Ἰκονίου». Τοῦ ἔργου προτάσσεται Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ἀμφιλόχιον δικαιολογοῦσαν τὴν χρῆσιν ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ δοξολογίᾳ τῆς τρισυποστάτου Τριάδος «τὴν δοξολογίαν ἀποπληροῦντι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, νῦν μὲν μετὰ τοῦ Υἱοῦ σὺν τῷ Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ, νῦν δὲ διὰ τοῦ Υἱοῦ ἐν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι» διὰ νὰ ἀποδείξῃ τὴν θείαν ὑπόστασιν τοῦ τρίτου προσώπου τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τὸ ἔργον ἀπεστάλη τὸ δεύτερον ἡμῖσι τοῦ ἔτους 375 εἰς τὸν Ἀμφιλόχιον μικρὸν πρὸ τῆς μελλούσης νὰ συνέλθῃ εἰς τὴν πόλιν Σίδην τῆς Παμφυλίας σύνοδον ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μητροπολίτου Ἰκονίου. Τὸ ἔργον χαρακτηρίζεται ὡς θεμελιώδες διὰ τὴν ἀπόδειξιν τῆς θείας ὑποστάσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ θαυμάζεται διὰ τὴν ὄλην ἐπιχειρηματολογίαν τοῦ μεγάλου Διδασκάλου, πὺν τὴν στηρίζει κυρίως ἐπὶ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως. Ἐντύπωσιν προκαλεῖ ἡ θεολογικὴ ἐμβροίθεια, ἡ ὀρθὴ διατύπωσις καὶ τὸ βάθος τῆς κρίσεως τοῦ σοφοῦ Βασιλείου.

5. Καὶ τὰ Πρακτικὰ του λεγόμενα συγγράμματα ἀποστάζουν τὴν πολῦπειρον γνώσιν, τὴν σοφὴν κρίσιν καὶ συνετὴν διακριτικότητα τοῦ σοφοῦ συντάκτου αὐτῶν. Τὰ Ἀσκητικὰ του ἔργα, τῶν ὁποίων προτάσσονται Λόγοι περὶ Ἀσκήσεως καὶ δύο εἰσαγωγικαὶ πραγματεῖαι, ἧτοι «Προοίμιον περὶ κρίματος Θεοῦ» καὶ «Περὶ Πίστεως», ἧτοι διδασκαλία περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος. Μετὰ ταῦτα ἀκολουθεῖ τὸ κύριον σύγγραμμα μὲ τίτλον «Ἠθικά», πὺν περιλαμβάνει 80

δ ρ ο υ ς, ἤτοι ἠθικὰς διδασκαλίας. Ἔπονται 55 κεφάλαια μετὸν τίτλον «Ὅ ρ ο ι κατὰ πλάτοϋς» καὶ τέλος 313 κεφάλαια μετὸν τίτλον «Ὅ ρ ο ι κατ' ἐπιτομήν». Τὰ «Ἀ σ κ η τ ι κ ἄ» ταῦτα συγγράμματα τοῦ Μεγάλου Β α σ ι λ ε ί ο υ ἀπετέλεσαν ἕκτοτε τὸ μοναδικὸν «Τ υ π ι κ ὸ ν» τῶν Μονῶν καὶ τὸ θεμέλιον τῆς διατηρήσεως καὶ ἀναπτύξεως τοῦ κοινοβιακοῦ ἀσκητικοῦ ἰδεώδους διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν καθόλου καὶ μετ' ἐπίδρασιν ἰσχυρὰν καὶ ἐπὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας μέχρι καὶ τῆς σήμερον.

6. Παραλλήλως πρὸς τὴν Θεϊαν Λειτουργίαν τοῦ ἱεροῦ Χ ρ ο υ σ ο σ τ ὀ μ ο υ, ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν χρησιμοποιεῖ καὶ τὴν Λ ε ι τ ο υ ρ γ ί α ν τοῦ Μεγάλου Β α σ ι λ ε ί ο υ καὶ μάλιστα δεκάκις τοῦ ἔτους, ἤτοι: τὰς πέντε Κυριακὰς τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς (πλήν τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων), τὰς παραμονὰς τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν Θεοφανείων, τὴν Μεγάλην Πέμπτην, τὸ Μέγα Σάββατον καὶ τέλος κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Μνήμης τῆς κοιμήσεως (τῶν γενεθλίων) τοῦ ἁγίου Πατρὸς τῆς Ἐκκλησίας μας. Ὁ Γ ρ η γ ὄ ρ ι ο ς ὁ Θεολόγος, ὁ καὶ Ναζιανζηνός, εἰς τὸν Λόγον του ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἐπιστηθίου φίλου του, λέγει ὅτι ὁ Μέγας Β α σ ί λ ε ι ο ς ἐξεπόνθησεν σὺν ἄλλοις καὶ «νουθεσίας μοναστῶν ἐγγράφους τε καὶ ἀγγράφους· εὐχῶν διατάξεις· εὐχοσμίαις τοῦ βήματος». Παρὰ τὴν ἀσαφῆ καὶ κάπως συνεσχισμένην ἔκφρασιν τοῦ θείου Γ ρ η γ ὄ ρ ι ο υ, ἀσφαλῶς πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν διὰ τῆς τελευταίας φράσεως, ὅτι ὁ Μέγας Β α σ ί λ ε ι ο ς «διεκόσμησεν» τὴν ἐν τῷ ἱερῷ Βήματι (τὴν Ἐκκλησίαν;) ἀκολουθίαν τῆς Θ ε ί α ς Λ ε ι τ ο υ ρ γ ί α ς. Ἡ ἐπιστήμη σήμερον δέχεται ὅτι ὁ Μέγας Β α σ ί λ ε ι ο ς διεργύθησεν τὴν Θεϊαν Λειτουργίαν προσθέσας νέα στοιχεῖα καὶ ἐσυντόμευσεν ἑνιαχοῦ τὴν πρὸ αὐτοῦ διάταξιν τῆς «ἀναφορᾶς», ἀλλαχοῦ δὲ διεμόρφωσε ταύτην πρὸς σαφεστέραν δογματικὴν διατύπωσιν.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Ὁμότιμος Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Ἀκαδημαϊκός

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Ίλαροί δόται.

«Ίλαρὸν δότην ἀγαπᾷ ὁ Θεός», ἀναγινώσκομεν εἰς τὴν Καιρὴν Διαθήκην (Β΄ Κορ. θ΄ 7. Πρὸβλ. καὶ Ρωμ. ιβ΄ 8). Καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν ὁμοίως: «Ἄνδρα ἱλαρὸν καὶ δότην εὐλογεῖ ὁ Θεός» (Παροιμ. κβ΄ 8α). Ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη λοιπὸν εἶναι χαρωπὴ. Μόνον οὕτω βιωμένη ἢ ἐπιτεταμένη ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ Εὐαγγέλιον.

Δίδουσα τὴν μαρτυρίαν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἡ Ἐκκλησία χρησιμοποιεῖ τὸν λόγον καὶ τὰ ἔργα. Ἡ πείρα δὲ μαρτυρεῖ, ὅτι συνήθως τὰ ἔργα εἶναι τὸ πλέον εὐγλωττων κήρυγμα. Διότι ἀπηχοῦν εἰς τὰ βάθη τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς σχεδὸν κατὰ κωνάνα. Διὰ τὰ εἶναι ὅμως ἀποδοτικὰ εἰς ἀνάτην ἢ ἐποικοδομῆν τῶν θεωμένων αὐτὰ, πρέπει νὰ ἔχουν τὸ ἀνωτέρω θεαίτητον ποιόν. Νὰ εἶναι δηλαδὴ ἀποκνήματα ἱλαρᾶς καρδίας. Τότε, ἡ Χάρις τὰ ἐπισκιάζει, τὰ καθιστᾷ ἀπηχήματά της. Ὁμιλοῦν ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν συνείδησιν παντὸς ἀνθρώπου, τὴν συναρπάζουσι μὲ τὴν θείαν τῶν παιδῶ, τὴν ἀναγεννοῦν ἐν Χριστῷ.

Τὸ φιλανθρωπικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας μας εἶναι πλούσιον. Οἱ φορεῖς του, ἐπίσκοποι καὶ λοιποὶ κληρικοί, ἄς κηρύττουν τὸν Κύριον δι' αὐτοῦ μὲ τὴν κατ' ἐξοχὴν θέλγουσαν εὐαγγελικὴν ἱλαρότητα.

Ὁ Μέγας Βασίλειος καὶ ὁ Κλήρος μας.

Ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία, εἰς τὸ ἐκδοτικὸν πρόγραμμα της διὰ τὸ διανυόμενον «Ἔτος τοῦ Μεγάλου Βασιλείου» (ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 16 αἰῶνων ἀπὸ τῆς κοιμήσεώς του, 379), ἐκκυλο-

φρόνησεν ἀπάνθισμα ἐπιστολῶν καὶ ἄλλων κειμένων τοῦ ἱ. Πατρὸς, εἰς τὸ πρωτότυπον καὶ εἰς γλαφυρὰν μετάφρασιν. Τὸν τόμον κοσμοῦν γενικῇ καὶ ἐπὶ μέρους εἰσαγωγαί, ὡς καὶ σχόλια, προῖδὸν τῆς γραφίδος εἰδικοῦ παρεπιστημιακοῦ Καθηγητοῦ. Πρόκειται περὶ λίαν χρησίμου προσφορᾶς πρὸς τὸν Κλήρον καὶ τὸ Πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἐντιρουφῶντες εἰς τὰς σελίδας αὐτάς, διδάσκονται, ἐμπνέονται, στηρίζονται γενικῶς οἱ πιστοί, ἰδιαιτέρως δὲ οἱ ποιμένες. Οἱ τελευταῖοι ἀντιλοῦν ἐξ αὐτῆς τῆς ζωῆς τοῦ Ἁγίου ὑποδείγματα πρὸς μίμησιν εἰς τὸ ἔργον των. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀθάνατα πρότυπα, τὰ ὅποια οἱ κληρικοὶ κάθε γενεᾶς καὶ κάθε τόπου ὀφείλουν νὰ μελετοῦν μετὰ πόθου, ἀποβλέποντες εἰς τὸ νὰ θαδίσουν καὶ αὐτοὶ εἰς τὰ ζωηφόρα ἔργα ἐκείνων.

Λόγοι αἰωνίως ἐπίκαιροι.

Ἡ Ἁγία Γραφή, εἰς τὸ λγ' κεφ. τοῦ Ἰεζεκιήλ, παρομοιάζει τὸν προφήτην — καὶ κατ' ἐπέκτασιν τὸν ποιμένα — πρὸς σκοπὸν φυλάσσειντα στρατόπεδον. Βλέπων τὸν ἐχθρὸν ἐπιτιθέμενον καὶ μὴ σαλπίζων ἐγκαίρως πρὸς εἰδοποίησιν, εἶναι ὑπεύθυνος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ δι' ὅσους φονευθοῦν κατὰ τὸν αἰφνιδιασμόν. Ἀντιθέτως, ἂν σαλπίσῃ, δὲν θὰ τοῦ ζητηθῇ λόγος διὰ πᾶσαν ἀπώλειαν ζωῆς. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀκολούθως ἐξηγεῖ τὸ νόημα τῆς συμβολικῆς αὐτῆς εἰκόνας: «Ἐν τῷ εἰπεῖν με τῷ ἁμαρτωλῶ· θανάτῳ θανατωθήσῃ, καὶ μὴ λαλήσῃς τοῦ φυλάξασθαι τὸν ἀσεβῆ ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ, αὐτὸς ὁ ἄνομος τῇ ἀνομίᾳ αὐτοῦ ἀποθανεῖται, τὸ δὲ αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῆς χειρὸς σου ἐκζητήσω. Σὺ δὲ ἂν προαπαγγείλῃς τῷ ἀσεβεῖ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ τοῦ ἀποστρέφαι ἀπ' αὐτῆς, οὗτος τῇ ἀσεβείᾳ αὐτοῦ ἀποθανεῖται καὶ σὺ τὴν ψυχὴν σεαυτοῦ ἐξήρησας» (στίχ. 8 - 9).

Ἄς ἐνωπιισθοῦν τὴν φωνὴν τοῦ Παρακλήτου οἱ ποιμένες μας. Ἐχει αἰωνίαν ἐπικαιρότητα.

Η ΤΕΛΕΣΙΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ ΤΟΥ ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΧΡΙΣΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΑΣ «ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΚΑΣ» ΚΑΤΗΧΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΑΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Αἱ τελευταῖαι πέντε ἐκ τῶν εἴκοσι τεσσάρων Κατηχήσεων τοῦ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων († 386) ἀποδίδονται ὑπό τινων εἰς τὸν διάδοχόν του Ἰωάννην Ἱεροσολύμων¹. Αἱ πέντε Κατηχήσεις αὗται, αἱ ὁποῖαι ὀνομάζονται «Μυσταγωγικαί», ἐξεφωνήθησαν πρὸς τοὺς νεοβαπτισθέντας («νεοφωτίστους») κατὰ τὴν διακαινήσιμον ἑβδομάδα καί, ἐκτὸς ἄλλων, ἀναφέρονται ἐκτενῶς εἰς τὴν τελεσιουργίαν τῶν μυστηρίων τοῦ Βαπτίσματος καὶ τοῦ Χρίσματος.

Ἡ τελεσιουργία τοῦ Βαπτίσματος, κατὰ τὴν 1ην καὶ 2αν «Μυσταγωγικὴν» Κατήχησιν, γίνεται ὡς ἑξῆς:

Εἰσερχόμενος ὁ βαπτισθόμενος «εἰς τὸν προαύλιον τοῦ βαπτίσματος οἶκον», στρεφόμενος πρὸς δυσμὰς καὶ ἐκτείνων τὴν χεῖρα, «ὡς παρόντι ἀποτάττεται τῷ σατανᾷ», λέγων· «Ἀποτάσσομαί σοι, σατανᾶ, καὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις σου καὶ πάσῃ τῇ πομπῇ σου² καὶ πάσῃ τῇ λατρείᾳ σου»³. Προφανῶς ἡ ἀπόταξις γίνεται τμηματικῶς ὡς ἀπάντησις εἰς ἐπὶ μέρους ἐρωτήσεις, ὡς συνάγεται ἐκ τοῦ κειμένου τοῦ Κυρίλλου: «ἀκούεις» — «εἶτα ἐν δευτέρῳ λέξει μαρθάνεις λέγειν» — «μετὰ ταῦτα λέγεις»⁴. Ἐν συνεχείᾳ γίνεται ἡ στροφή πρὸς ἀνατολάς: «Ὅτε οὖν τῷ σατανᾷ ἀποτάττη..., ἀνοίγεται σοι ὁ παράδεισος τοῦ Θεοῦ, ὃν ἐφύτευσε κατ' ἀνατολάς, ὅθεν διὰ τὴν παράβασιν ἐξόριστος γέγονεν ὁ ἡμέτερος προπάτωρ. Καὶ τούτου σύμβολον τὸ στραφῆναί σε ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατο-

1. Berthold Altaner, *Patrologie*⁵, Freiburg 1958, σ. 279.

2. Μυσταγωγικὴ 1η Κατήχησις, ἐν J. Quasten, *Monumenta eucharistica et liturgica vetustissima*, Bonn 1935-1937, σ. 76.

3. Ἐνθ' ἀνωτ., σ. 77-78.

4. Ἀδτόθι, σ. 71-78.

λήν, τοῦ φωτός τὸ χωρίον»⁵. Ἀκολουθεῖ ἡ ἀπαγγελία τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως προφανῶς ὡς ἀπάντησις εἰς ἐρώτησιν: «Τότε σοι ἐλέγετο εἰπεῖν· Πιστεύω εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸν Υἱὸν καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα καὶ εἰς ἓν βάπτισμα μετανοίας»⁶.

Τούτων γενομένων «ἐν τῷ ἐξωτέρῳ οἴκῳ», ἀκολουθεῖ ἡ εἰσοδος εἰς τὸν ἐσώτερον οἶκον, «εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων», τ.ἔ. τὸ βαπτιστήριον⁷, ἔνθα οἱ βαπτιζόμενοι ἐκβάλλουν τὸν «χιτῶνα», εἶναι «γυμνοὶ»⁸ καὶ ἀλείφονται «ἐλαίῳ ἐπορκιστῶ ἀπ' ἄκρων τριχῶν κορυφῆς ἕως τῶν κάτω», τοῦθ' ὅπερ σημαίνει ἐγκεντρισμὸν «εἰς τὴν καλλιέλαιον» καὶ κοινωνίαν «τῆς πίστεως τῆς ἀληθινῆς ἐλαίας... Τὸ ἐπορκιστὸν τοῦτο ἔλαιον ἐπικλήσει Θεοῦ καὶ εὐχῆ δύναμιν τηλικαύτην λαμβάνει, ὥστε οὐ μόνον καῖον τὰ ἴχνη τῶν ἁμαρτημάτων ἀποκαθαίρειν, ἀλλὰ καὶ πάσας ἀοράτους τοῦ πονηροῦ ἐκδιώκειν τὰς δυνάμεις». Μετὰ ταῦτα ὁ βαπτιζόμενος χειραγωγεῖται «ἐπὶ τὴν ἁγίαν τοῦ Θεοῦ βαπτίσματος κολυμβήθραν, ὡς ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τὸ προκείμενον μνήμα». Ἐκαστος ἐρωτᾶται, «εἰ πιστεύει εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος», ὁμολογεῖ «τὴν σωτήριον ὁμολογίαν» καὶ «καταδύεται τρίτον εἰς τὸ ὕδωρ καὶ ἀναδύεται πάλιν», τοῦθ' ὅπερ συμβολίζει «τὴν τριήμερον τοῦ Χριστοῦ ταφήν»⁹.

Μετὰ τῆς τελεσιουργίας τοῦ Βαπτίσματος συνδέεται καὶ ἡ τελεσιουργία τοῦ Χρίσματος, περὶ τῆς ὁποίας γίνεται λόγος ἐν τῇ τρίτῃ Μυσταγωγικῇ Κατηχήσει, ἥτις τονίζει τὰ ἐξῆς: «Εἰς Χριστὸν βεβαπτισμένοι καὶ Χριστὸν ἐνδυσάμενοι σύμμορφοι γεγόνατε τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Προορίσας γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεὸς εἰς υἰοθεσίαν, συμμόρφους ἐποίησε τοῦ σώματος τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ· μέτοχοι οὖν τοῦ Χριστοῦ γενόμενοι χριστοὶ εἰ-

5. Ἐνθ' ἀνωτ., σ. 11.

6. Ἀδτόθι.

7. Πρβλ. Ἄμβροσιου, De mysteriis 2,5: «Post haec reserata sunt tibi sancta sanctorum, ingressus es regenerationis sacrarium».

8. Μυσταγωγικὴ 2α Κατήχησις, ἐν J. Q u a s t e n, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 81-82.

9. Ἀδτόθι, σ. 85-86.

κότως καλεῖσθε... Χριστοὶ δὲ γεγόνατε τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὸ ἀντίτυπον δεξάμενοι, καὶ πάντα εἰκονικῶς ἐφ' ὑμῶν γεγένηται, ἐπειδὴ εἰκόνες ἐστὲ Χριστοῦ. Κακεῖνος μὲν ἐν Ἰορδάνῃ λουσάμενος ποταμῷ καὶ τῶν χρώτων τῆς Θεότητος μεταδούς τοῖς ὕδασιν ἀνέβαινεν ἐκ τούτων, καὶ Πνεύματος Ἁγίου οὐσιώδης ἐπιφοίτησις αὐτῷ ἐγένετο, τῷ ὁμοίῳ ἐπαναπαυομένου τοῦ ὁμοίου. Καὶ ὑμῖν ὁμοίως ἀναβεβηκόσιν ἀπὸ τῆς κολυμβήθρας τῶν ἱερῶν ναμάτων ἐδόθη χρίσμα, τὸ ἀντίτυπον οὐ ἐχρίσθη Χριστός. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα»¹⁰.

Ἡ τελειουργία τοῦ Χρίσματος συνίσταται εἰς τὴν χ ρ ῖ σ ι ν δ ι ἄ μ ὺ ρ ο υ, ὅπερ δὲν εἶναι «ψιλόν», ἀλλ' «ὥσπερ γὰρ ὁ ἄρτος τῆς εὐχαριστίας μετὰ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ ἁγίου πνεύματος οὐκ ἔτι ἄρτος λιτός, ἀλλὰ σῶμα Χριστοῦ, οὕτω καὶ τὸ ἅγιον τοῦτο μύρον οὐκ ἔτι ψιλόν οὐδ' ὡς ἂν εἶποι τις κοινὸν μετ' ἐπίκλησιν, ἀλλὰ Χριστοῦ χάρισμα καὶ Πνεύματος Ἁγίου παρουσία τῆς αὐτοῦ θεότητος ἐνεργητικὸν γινόμενον· ὅπερ συμβολικῶς ἐπὶ μετώπου καὶ τῶν ἄλλων σου χριεῖται αἰσθητηρίων. Καὶ τῷ μὲν φαινομένῳ μύρῳ τὸ σῶμα χριεῖται, τῷ δὲ ἁγίῳ καὶ ἀοράτῳ Πνεύματι ἢ ψυχῇ ἀγιάζεται»¹¹. Ἡ διὰ μύρου χριεῖται γίνεται εἰς τὸ μέτωπον, τὰ ὄτα, τὴν ρίνα καὶ τὰ στήθη: «Καὶ πρῶτον ἐχρίσεθε ἐπὶ τὸ μέτωπον, ἵνα ἀπαλλαγῆτε τῆς αἰσχύνης, ἣν ὁ πρῶτος παραβάτης ἄνθρωπος πανταχοῦ περιέφερε, καὶ ἵνα ἀνακαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτρίζησθε. Εἶτα ἐπὶ τὰ ὄτα, ἵνα προσλάβητε τὰ ἀκουστικά τῶν θείων μυστηρίων... Εἶτα ἐπὶ τὴν ὄσφρησιν, ὅπως τοῦ θείου ἀντιλαμβανόμενοι μύρου λέγητε· «Χριστῷ εὐωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ ἐν τοῖς σφριζομένοις» (Β' Κορ. 6', 15). Μετὰ ταῦτα ἐπὶ τὰ στήθη, ἵνα «ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης στήτε πρὸς τὰς μεθοδεῖας τοῦ διαβόλου» (Ἐφεσ. στ', 14)¹².

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

10. Μυσταγωγικὴ 3ῃ Κετῆχης. ἐν J. Q u a s t e n, μν. ἔ., σ. 87-88.

11. Αὐτόθι, σ. 89.

12. Ἐνθ' ἀνωτ., σ. 89-90.

ΑΝΑΠΑΝΤΗΤΟΝ ΕΡΩΤΗΜΑ

«ὦ γενεὰ ἄπιστος, ἕως πότε πρὸς ἡμᾶς ἔσομαι; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν;»

(Μάρκ. θ', 19).

1. Κ α υ σ τ ι κ ὸ ν ἑ ρ ὴ τ η μ α τ ο ὦ Κ υ ρ ί ο υ .

Εἰς τὸ ἀγωνιῶδες ἐρώτημα τοῦ Θεανθρώπου, «ὦ γενεὰ ἄπιστος, ἕως πότε πρὸς ἡμᾶς ἔσομαι; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν;» (Μάρκ. θ', 19) δὲν ἐδόθη ἀκόμη ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἢ ὀφειλομένη ἀπάντησις. Παρῆλθον ἀπὸ τῆς ἐπὶ τῆς γῆς ἐπιδημίας του καὶ τῆς σωτηριῶδους δράσεώς του δύο χιλιετηρίδες περίπου. Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς του τὸν εἶδον καὶ πολλοὶ ἐξήσαν πλησίον του. Μυριάδες παρηκολούθησαν τὴν θείαν διδασκαλίαν του. Εἶχον ἰδίαν ἀντίληψιν τῶν θαυμάτων του καὶ τῆς ζωοποιῶς δυνάμεώς του. Τὸν εἶδον καθελωμένον ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ ὑπὸ τῶν Ἰωσήφ καὶ Νικοδήμου ἐνταφιαζόμενον. Καὶ κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς καθόδου του εἰς τὸν Ἄδην, παρέστησαν ἑκθαμβοὶ πρὸ τοῦ κενοῦ μνημείου, ἰδόντες τὸν λίθον ἀποκεκλισμένον, καὶ ἤκουσαν παρὰ τοῦ Ἀγγέλου λέγοντος· «Οὐκ ἔστιν ὧδε· ἠγγέρθη γὰρ καθὼς εἶπε» (Ματθ. κη', 6). Αὐτὸ τὸ γεγονός, τὸ τῆς ἐκ νεκρῶν Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, τὸ ὁποῖον ἐκφράζει τὴν πίστιν καὶ τὰς προσδοκίας τῶν λαῶν τῆς γῆς, ἐπεβεβαίωσαν ἀψευδεῖς μάρτυρες, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἰς οὓς ἐνεφανίσθη καὶ μεθ' ὧν συνωμίλησε καὶ συναναστρέφη μετὰ τὴν ἔγερσίν του ἐκ τοῦ τάφου. Αὐτοὶ ἐν χορῶ θά ἀναγγέλλουν εἰς τὸν μὴ ἰδόντα εἰσέτι τὸν ἀναστάντα Διδάσκαλον, εἰς τὸν μαθητὴν Θωμᾶν «ἔωράκαμεν τὸν Κύριον» (Ἰωάννου κ', 25). Καὶ ὁ τελευταῖος, πρὶν προλάβῃ νὰ θέσῃ τὸν δάκτυλόν του ἐπὶ τὸν τύπον τῶν ἡλῶν καὶ ψαύσῃ τὰς διατρήτους χεῖρας καὶ τὴν λογχισθεῖσαν πλευρὰν τοῦ Κυρίου, θά ἐπιβεβαιώσῃ τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές· «ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου» (Ἰωάννου κ', 29).

Ἐν τσοούτῳ ὁ Θεάνθρωπος, ὁ ἐκ Παρθένου τεχθείς, ὁ ὑπὸ νόμου γενόμενος, ἵνα ἡμᾶς τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, παραμένει ἀκόμη εἰς τὰς συνειδήσεις πολλῶν ἀνθρώπων «σημεῖον ἀντιλεγόμενον» (Λουκ. 6', 34). Ἡ ἀρνητικὴ στάσις τῶν ἀνθρώπων τούτων δὲν διαφέρει τῆς ἀρνήσεως τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων. Ἐχει ὡς κοινὴν βάση τὴν ἀπιστίαν. Ἐὰν καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν μας ἐνεφανίζετο ὁ Χριστὸς καὶ ἐπανελάμβανε τὰ ὅσα τότε ἐπετέλεσεν, οἱ νέοι Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι δὲν θά τὸν ἐπίστευον.

Θὰ ἐξήτουν διαρκῶς καὶ νέα σημεῖα παρ' αὐτοῦ, χωρὶς νὰ κατα-
 νύσσειται ἡ ἄπιστος καρδιά των. Μήπως ἐκείνοι δὲν ἔβλεπον τὰ
 θαυμάσια ἔργα του; Λεπροὶ ἐκαθαρίζοντο, τυφλοὶ ἀνέβλεπον, χω-
 λοὶ ἐκ γενετῆς ἀνωρθοῦντο καὶ παραλυτικοὶ ἐβάδιζον διὰ μόνου
 τοῦ λόγου του. Ἐθεώρουν πάντα ταῦτα, ἀλλὰ δὲν ἤθελον νὰ πι-
 στεύσουν. Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐθορυβοῦντο καὶ ἐν ὀνό-
 ματι τοῦ συμφέροντος τῆς πατρώας θρησκείας καὶ τοῦ Ἑθνους,
 ἔπραττον τὸ πᾶν διὰ νὰ ἐμφανίσουν τὸν Χριστόν, ὡς ἐπικίνδυνον
 διὰ τὸν τόπον πρόσωπον· «τί ποιούμεν, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ
 σημεῖα ποιεῖ; ἐὰν ἀφώμεν αὐτὸν οὕτω, πάντες πιστεύουσιν εἰς
 αὐτόν, καὶ ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἄρουντι ἡμῶν καὶ τὸν τό-
 πον καὶ τὸ ἔθνος» (Ἰωάννου ια', 47 - 48).

Ἄνομολογοῦν οἱ ἀρνηταὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κυρίου «ὅτι οὗτος
 ὁ ἄνθρωπος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ» (Ἰωάννου ια', 47) καὶ ἀνησυ-
 χοῦν, διότι «ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθε» (Ἰωάννου ιβ', 19).
 Ἐκείνο τὸ ὁποῖον δὲν θέλουν νὰ ὁμολογήσουν εἶναι ὅτι τὰ «σημεῖα»
 αὐτὰ μόνον ὑπὸ θείας δυνάμεως εἶναι δυνατόν νὰ πραγματοποιη-
 θοῦν. Ἡ τακτικὴ των ἔναντι τοῦ Κυρίου ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ
 εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, ἦτο τακτικὴ πονηρῶν ἐπερωτήσεων.
 Παντοῦ ὅπου ἐνεφανίζετο ὁ Ἰησοῦς αὐτοὶ ἦσαν παρόντες. Εἰς μίαν
 συγκέντρωσιν εἰς τὰ ὄρια Μαγδαλά, οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδου-
 καῖοι «πειράζοντες ἐπηρώτησαν αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐ-
 πιδειξαι αὐτοῖς». (Ματθ. ιστ', 1). Καυστικὴν παρὰ Κυρίου ἔλα-
 βον ἀπάντησιν. «Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ
 σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωάννου τοῦ προφήτου»
 (Ματθ. ιστ', 4). «Ὅτε δὲ ὁ Κύριος μὲ τὸ φραγγέλιον ἀνὰ χεῖρας
 ἐξεδίωκεν ἐκ τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος τοὺς μεταβαλόντας «τὸν
 οἶκον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἰς οἶκον ἐμπορίου» (Ἰωάννου θ', 16), οἱ
 Ἰουδαῖοι ἐμβρόντητοι ἐνώπιον τῶν ὄσων ἤκουσαν ἐκ τοῦ στόμα-
 τός του καὶ τῶν ὄσων ἔβλεπον ἐρωτοῦν· «τί σημεῖον δεῖκνύεις ἡμῖν,
 ὅτι ταῦτα ποιεῖς;» (Ἰωάννου θ', 18).

2. Ἡ ἔνοχος σιωπὴ μας.

Τὸ μεστὸν πικρίας καὶ μομφῆς διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐρώτημα τοῦ
 Κυρίου «ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη! ἕως πότε ἔσομαι μεθ'
 ὑμῶν; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν;» (Ματθ. ιζ', 17), ἐπαναλαμβά-
 νεται ἕκτοτε καὶ ἀπευθύνεται πρὸς ἀπάσας τὰς γενεὰς τῶν ἀνθρώ-
 πων. Διότι ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι μία ἀποδραμοῦσα ἐκ τῆς παγκο-
 σμίου σκηνῆς προσωπικότης, ἥτις, ἀφοῦ ἐξεπλήρωσε τὴν ἀποστο-
 λὴν της κατὰ μίαν συγκεκριμένην ἐποχὴν, ἐξέλιπε ὡς κοινὸς

θνητός, ἀφήσας εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς τὰς ὑποθήκας του εἰς τὸν Εὐαγγελικὸν Νόμον. Ὁ Χριστὸς εἶναι ὄντως Υἱὸς Θεοῦ. Εἶναι ἡ αἰώνιος ζῶσα πραγματικότητα, ἡ ζωὴ ἡ αἰδῖος. Εἶναι «ὁ ὢν, ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὁ Παντοκράτωρ» (Ἀποκ. α', 8). Εὐρίσκεται καὶ κινεῖται πάντοτε ἐν τῇ μέσῳ ἡμῶν. Ἡ πρὸς Ἐμμοαὺς πορεία του, μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασίν του, συνεχίζεται καὶ τὰ δῆματά του καὶ τὸ πνεῦμα του θὰ καλύπτουν αἰωνίως πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. Ἡ θριαμβευτικὴ πορεία του διὰ μέσου τοῦ κόσμου συνεχίζεται διὰ τῆς ἐπὶ τῆς γῆς ἰδρυθείσης Ἁγίας αὐτοῦ Ἐκκλησίας. Καὶ σήμερον, ὅσοι ἔχουν πίστιν, τὸν βλέπουν, τὸν αἰσθάνονται κοντὰ τους. Τὸν περιμένουν νὰ ἔλθῃ ἐν δόξῃ «Κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς». Τί ὠφελεῖ καὶ ἂν τὸν εἶδον πολλοὶ μὲ τὴν σωματικὴν παρουσίαν του καὶ δὲν τὸν ἐπίστευσαν; Τί λέγει ὁ μακαρισμὸς; «Μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες» (Ἰω. κ', 29). Διὰ νὰ ἴδῃς τὸν Κύριον δὲν ἀρκεῖ μόνον ἡ παρουσία του. Χρειάζεται πίστις. Ὅταν ἡ καρδία μας εἶναι καθαρὰ, ἐρχεται καὶ ἐνοικεῖ εἰς αὐτὴν ὁ Χριστός. Τότε τὰ πάντα εἶναι φῶς. Τότε «ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν» (Πράξ. ιζ', 28) κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ θεοῦ Ἀποστόλου, εἰς τὸν κόσμον τοῦ φωτός καὶ τῆς ἀληθείας. Αὐτὴ εἶναι ἡ κατάστασις τῆς μακαριότητος, τῆς ὁποίας ἀπολαύουν μόνον οἱ πιστεύοντες.

Εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν θὰ ἔπρεπε νὰ ζῆ ἐν τῷ κόσμῳ πᾶς ἄνθρωπος καὶ πρωτίστως ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθημεν καὶ ἐλάβομεν Πνεῦμα Ἅγιον. Νὰ συμπορευώμεθα μετὰ τοῦ Χριστοῦ. Νὰ γινώμεθα, ὅχι τυπικῶς κοινωνοὶ τῆς θείας Χάριτος τῆς ὁποίας ἠξιώθημεν, ἀλλὰ μέτοχοι καὶ συνεργοὶ καὶ νέοι Ἀπόστολοι τοῦ σωτηριώδους Εὐαγγελίου Του. Τότε θὰ ἐδλέπομεν τὸν Κύριον καὶ θὰ ἀνεγνωρίζομεν ἀδιστακτικῶς τὴν φωνὴν του, ἥτις δὲν παύει νὰ μᾶς καλῆ πλησίον του. Δὲν θὰ ἐζητοῦμεν παρ' αὐτοῦ «σημεῖα», ὡς οἱ Φαρισαῖοι. Διότι «σημεῖα» ἐπιζητοῦν μόνον ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων ὁ Θεὸς «τετύφλωκεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ πεπώρωκεν αὐτῶν τὴν καρδίαν ἵνα μὴ ἴδωσι τοὺς ὀφθαλμοῖς, καὶ νοήσωσι τῇ καρδίᾳ καὶ ἐπιστραφῶσι καὶ ἰάσῃται αὐτοὺς» (Ἰωάννου ιβ', 40. Ἦσ. στ', 10). Μόνον μὲ τὴν γλῶσσαν τῆς πίστεως δυνάμεθα νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦ Κυρίου. Μόνον ἡ δύναμις τῆς πίστεως θὰ λύσῃ τὴν ἐνοχον σιωπὴν μας. Αὐτὴ θὰ διανοίξῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας μας, τοὺς ὁποίους κρατεῖ κλειστοὺς ἡ ἀπιστία.

Πράγματι: ἡ ἀπιστία τυφλώνει τὸν ἄνθρωπον, ὥστε ἐνῶ βλέπει νὰ μὴ δύναται νὰ ἀντιληφθῇ τὰ δρώμενα. Σύμμαχος τῆς καὶ συνή-

γορός της είναι ο λεγόμενος ὀρθός λόγος. Πᾶν ὅτι ὁ ὀρθός λόγος ἀδυνατεῖ νὰ ἐρμηνεύσῃ καὶ νὰ ἐπαληθεύσῃ εἶναι ἀπόδλητον· εἶναι ἀπίστευτον. Λησιμονοῦμεν ὅτι ἡ λογικὴ ἐστάθη ἐμπόδιον πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθοῦς γνώσεως καὶ σοφίας. Ἡ γνῶσις καὶ ἐπίγνωσις τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι ἀντικείμενον ἐπιστημονικῶν γνώσεων. εἶναι προῖον πίστεως θαθείας. Δὲν ἀπευθύνεται εἰς τὸν νοῦν, ἀλλ' εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἀνθρωπίνη σοφία εἶναι μωρία διὰ τὸν Θεόν. Καὶ διὰ νὰ ἀποδείξῃ τὴν μωρίαν της ὁ Θεὸς ἐξέλεξε τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου καὶ τὰ ἀγενῆ καὶ τὰ μὴ ὄντα, τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἀμετέχους ἀνθρωπίνης σοφίας ἀλιεῖς, τοὺς ὁποίους καὶ πανσόφους ἀνέδειξε καὶ κατήσχυνε τοὺς σοφοὺς τῆς γῆς. Τοῦτο δὲ πρὸς ἀποστόμωσιν Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων. «Ἐπειδὴ καὶ Ἰουδαῖοι σημεῖον αἰτοῦσι καὶ Ἑλληνας σοφίαν ζητοῦσιν» (Α' Κορ. α', 23). Ὁ λόγος τοῦ Σταυροῦ ἦτο δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία καὶ διὰ νὰ ἐπιδληθῇ ἢ μᾶλλον διὰ νὰ πείσῃ τοὺς πιστεύοντας δὲν εἶχε ἀνάγκην ἐξωτερικῶν σημείων καὶ σοφιστικῆς τέχνης δεδανεισμένων ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου. «Καὶ ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμά μου οὐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει Πνεύματος καὶ δυνάμει, ἵνα ἡ πίστις ὑμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐν δυνάμει Θεοῦ» (Α' Κορ. 6', 4-5). Τὸ ὑπερφυῆς κήρυγμα τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους «ἡ ἀποκεκρυμμένη ἐν μυστηρίῳ σοφία τοῦ Θεοῦ» (πρβλ. Α' Κορινθ. 6', 7) ἐδεδαιώθη, κατὰ τὴν θέλησιν καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ Θεοῦ διὰ «τεράτων καὶ σημείων» «συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ Θεοῦ σημείοις καὶ τέρασι καὶ ποικίλαις δυνάμει· καὶ Πνεύματος Ἁγίου μερισμοῖς, κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν» (Ἐβρ. 6', 3-4). Ἄν δὲν θέλωμεν νὰ παροργίζωμεν τὸν Θεόν, ἅς λύσωμεν τὴν ἔνοχον σιωπὴν μας καὶ ἅς δώσωμεν τὴν ὀφειλομένην ἀπάντησιν.

3. Ἡ ὀφειλομένη ἀπάντησις.

Πρὶν ἢ ἀπαντήσωμεν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦ Κυρίου, ἅς παύσωμε νὰ ἐπερωτῶμεν αὐτὸν ζητοῦντες «σημεῖα». Διότι πολλοὶ καὶ ἐκ τῆς γενεᾶς μας «ζητοῦν σημεῖον». Συχνάκις ἀκούομεν ἀνθρώπους πάσης τάξεως καὶ διαφόρου πνευματικῆς καταρτίσεως καὶ δὴ Χριστιανούς ἐκ Χριστιανῶν γεννηθέντας νὰ πειράζωσιν τὸν Κύριον, ὡς ἔπραττον καὶ οἱ σύγχρονοὶ του Φαρισαῖοι. Συμβαίνει δηλαδὴ, εἰς περιπτώσεις θλίψεων ἢ δοκιμασιῶν κατὰ τὰς ὁποίας νομίζουσι ὅτι ἀδίκως πάσχουν νὰ ἐπαναλαμβάνεται ὑπὸ πολλῶν, σχεδὸν στερεοτύπως ἢ φράσις· «Ἄν ὑπάρχῃ Θεός, ἅς δεῖξῃ τὸ θαῦμα του!». Ἡ ἀκόμη· «Χριστέ μου, δεῖξε τὸ θαῦμα σου!». Καὶ τὸ προσδοκώμενον «θαῦμα» εἶναι ἡ ἄμεσος τιμωρία τῶν θλιβόντων ἡμᾶς, ἢ ἱκανο-

ποίησις δηλαδή μίας φιλεκδικού διαθέσεως, ἢ ἡ ἄμεσος λύτρωσις ἐξ ἀσθενείας βαρείας, ἢ καὶ ἀνιάτων εἴτε ἐκ διαφόρων δεινῶν καὶ δυσχερειῶν τοῦ παρόντος βίου. Ζητοῦμεν σημεῖα τῆς παντοδυναμίας τοῦ Κυρίου καὶ τῆς παρουσίας του, καθ' ὃν τρόπον σήμερον καλοῦμεν ἐπειγόντως τὴν Ὑπηρεσίαν τῆς Ἀμέσου Δράσεως. Καὶ τὸ χειρότερον ζητοῦμεν τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τὴν αἴρεσιν τῆς ὑπάρξεώς Του. Δὲν ὑπάρχει, δὲν νοεῖται μεγαλύτερα βλασφημία καὶ εὐγλωττοτέρα ἀπόδειξις τῆς ἀπιστίας μας ἀπ' αὐτήν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐπικαλούμεθα τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Παντοδυνάμου. Πότε ὅμως; Εἰς τὰς δυσκόλους μόνον περιστάσεις κατὰ τὰς ὁποίας γνωρίζομεν ὅτι οὐδεμία ἀνθρωπίνη δύναμις δύναται νὰ μᾶς βοηθήσῃ.

Τί συμβαίνει; ὅταν τὰ πάντα φαίνουσι καλῶς; Τότε τὸ πρᾶγμα διαφέρει. Ὅταν τὰ ἔσοδά μας ἀξάνουσι σταθερῶς καὶ ἡ πληθυσμῶν τῶν ἀγαθῶν κατακλύζει τὸν οἶκόν μας; ὅταν οὐδὲν πρόβλημα ὑλικόν, οὔτε νόσος, εἴτε ἄλλο τι μᾶς βασανίζῃ; ὅταν ἔχωμεν ὅλην τὴν εὐχέρειαν νὰ ἱκανοποιήσωμεν καὶ τὴν πλέον παράλογον καὶ ἔνοχον ἐπιθυμίαν μας; τότε; Τότε εἰς τοὺς ἐρωτῶντας ἡμᾶς περὶ τῆς υγιείας μας καὶ τῆς ἐν γένει καταστάσεώς μας σπεύδομεν νὰ δώσωμεν τὴν συνηθεστάτην ἀπάντησιν: «Δοξασμένο τὸ ὄνομά Του... Πᾶμε καλά». Ἐν τῇ οὐσίᾳ ἡ ἀπάντησίς μας αὕτη δὲν προδίδει οὔτε προέρχεται ἐκ πίστεως καὶ εὐχαριστίας πρὸς τὸν Θεόν. Περιέχει ὅλα τὰ στοιχεῖα τοῦ Φαρισαϊσμοῦ. Κατὰ βάσιν «πεποιθῆμεν εἰς ἑαυτούς», εἰς τὰς ἱκανότητάς μας, τὴν εὐφυῖαν καὶ τὰς δραστηριότητάς μας.

Τὸ τραγικόν καὶ παράδοξον ἅμα εἶναι ὅτι τὸ τελειότερον δημιουργήμα τοῦ Θεοῦ χρησιμοποιοεῖ τὸ πνεῦμα του, αὐτὸ τὸ θεῖον δῶρον, οὐχὶ πρὸς καλυτέραν γνώσιν τοῦ Δημιουργοῦ του καὶ στενοτέραν μετ' αὐτοῦ ἐπαφήν, ἀλλὰ πρὸς ἄρνησιν καὶ ἀπιστίαν. Διὰ τοῦτο πολλοὶ ἐξ ἡμῶν δὲν θὰ δυνηθοῦν ποτὲ νὰ ἀντιληφθοῦν, μακρὰν τοῦ Θεοῦ εὐρισκόμενοι, ὅτι εἶναι «γεφέλια ἄνυδροι» καὶ φυσικὰ δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ δώσουν τὴν ἀπάντησιν τὴν ὁποίαν περιμένει ὁ Κύριος.

Ἐδώσαμεν ἡμεῖς οἱ λοιποί, οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύοντες, καὶ ἕκαστος ἐξ ἡμῶν κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς καρδίας του, τὴν ὀφειλομένην ἀπάντησιν εἰς τὸν Κύριόν μας; Ὅχι, δυστυχῶς ὅλοι. Τινὲς ἐξ ἡμῶν σιωπῶμεν. Καὶ ἡ σιωπὴ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἐκφράζει ἀσθένειαν πίστεως. Διὰ τί ὅμως; Μήπως μᾶς ἐσαγήνευσεν ἡ

«μοντέρνα διανόησις» τῶν κοσμικῶν σαλονίων; Ἡ μήπως τὰ ζιζάνια τῆς ἀπιστίας εὔρον πρόσφορον ἔδαφος εἰς τὰς καρδίας καὶ γόνυμον γῆν ὑπὸ τὴν κόπρον τῶν νυκτερινῶν κέντρων; Μήπως οἱ ἐλάχιστοι κήρυκες τῆς ἀπιστίας ἐκλόμισαν τὴν πίστιν; «Τί γὰρ εἰ ἠπίστησάν τινες; μὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ Θεοῦ καταργήσει;» (Ρωμ. γ', 3). Ἐὰν ἔμεινε μέσα μας πίστις ἔστω καὶ ὡς κόκκος συνάπεως —καὶ ἐλπίζομεν νὰ ἔμεινε— ἄς μὴ πειράζωμεν τὸν Κύριον, ἀλλὰ «ἐν ἑνὶ στόματι καὶ μᾶ καρδίᾳ» ἄς σπεύσωμεν νὰ τὸν διαβεβαιώσωμεν, ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ ἀναφωνοῦντες· «Ναὶ Κύριε τῶν δυνάμεων. Πιστεύομεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος». Αὐτὴ εἶναι ἡ ὀφειλομένη ἀπάντησις.

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

«ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ»

Ἡ ἐφημερίδα τῆς Ἐκκλησίας, ποῦ ἐκδίδει
ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία

Ἡ «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ»

- ΠΛΗΡΟΦΟΡΕΙ ὑπεύθυνα καὶ ἀντικειμενικὰ τὸν λαὸ γιὰ τὴ δραστηριότητα τῆς Ἐκκλησίας στοὺς διάφορους τομεῖς.
- ΠΑΡΕΧΕΙ σωστὴ κατεύθυνσι στὰ διάφορα προβλήματα, ποῦ ἀπασχολοῦν σήμερα τὸν ἄνθρωπο.
- ΑΠΑΝΤΑ στίς διάφορες αἰτιάσεις ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας.
- ΟΙΚΟΔΟΜΕΙ τοὺς πιστοὺς καὶ καλλιεργεῖ σ' αὐτοὺς γνήσιο ὀρθόδοξο βίωμα.

Ὅλοι οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ ἐγγραφοῦν συνδρομηταὶ τῆς ἐφημερίδος τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ τὴν ἔχουν ὁδηγὸ στὴν πορεία τῆς ζωῆς τους.

Ποιμαντικά Θέματα

Η ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΗΣ ΑΡΕΤΗΣ

Κατὰ τὸν ὄσιον Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον, οἱ πνευματικοὶ ἀγωνισταί, ἀφοῦ δοκιμασθοῦν καὶ διέλθουν «ἐν πολλοῖς πειρασμοῖς καὶ φοβεροῖς τόποις», δὲν φοβοῦνται πλέον ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἀπειλοῦν νὰ τοὺς συλήσουν τὰ πνευματικὰ των χαρίσματα, «ἐπειδὴ ὁ πλοῦτος (τῶν χαρισμάτων) οὐκ ἔστιν αὐτοῖς ὀλίγος». Παρὰ τὸ γεγονός ὅμως τοῦτο· «Ἔχουσι δὲ καὶ φόβον, οὐ τῶν ἀρχαρίων τῶν φοβουμένων τὰ πονηρὰ πνεύματα, ἀλλὰ φόβον καὶ μέριμναν, πῶς διοικήσωσι τὰ ἐμπιστευθέντα αὐτοῖς πνευματικὰ χαρίσματα»¹.

Ἡ ἀνασφάλεια τῆς ἀρετῆς δὲν ἐξουδετεροῦται λοιπὸν οὔτε μὲ τὴν προχωρημένην πνευματικὴν πρόσδον ἀλλὰ διοῦται ἀπλῶς ἐπὶ ἄλλου πνευματικοῦ ἐπιπέδου. Διότι ἐὰν ὁ ἐνάρετος ἄνθρωπος ἢ ὁ πνευματικὸς ἀγωνιστὴς δὲν γνωρίζῃ νὰ διαχειρίζεται τὰ πνευματικὰ του τάλαντα «ἐπικερδῶς», ὁ πιστωτὴς λαμβάνει καὶ πάλιν αὐτὰ καὶ οὕτω ἀφήνει πτωχὸν τὸν ἀδέξιον οἰκονόμον τῶν πνευματικῶν του χαρισμάτων. Ὁ δεξιὸς ὅμως ἢ νήφων διαχειριστὴς τῶν πνευματικῶν του τάλαντων γνωρίζει νὰ ἀσφαλίζῃ αὐτὰ εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Ταπεινοφροσύνης. «Ἔχει δὲ ὁ τοιοῦτος ἐξουδενωμένον ἑαυτὸν παρὰ πάντας ἁμαρτωλοὺς καὶ ἀτάκτους ἀνθρώπους, καὶ ὅσον εἰς ἄδυσον τῆς χάριτος τοῦ φωτός ἐστι, τοσοῦτον ἑαυτὸν ἔχει πένητα καὶ πτωχὸν ἐν πᾶσι παρὰ πάντας ἁμαρτωλοὺς, καὶ ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὸν τοιοῦτον λογισμὸν ἐμφυτευθέντα ὡς φυσικόν, καὶ ὅσον εἰσέρχεται εἰς γινῶσιν Θεοῦ, τοσοῦτον ἔχει ἑαυτὸν ἰδιώτην, καὶ ὅσον μανθάνει ὡς μηδὲν εἰδῶς ἐστι»¹.

Ὁ προσανατολισμὸς αὐτὸς τοῦ αὐθεντικοῦ πνευματικοῦ ἀγωνιστοῦ ἀποτελεῖ διὰ τὸν ποιμένα γινώμονα ποιμαντικῆς συμβου-

1. Μακκαρίου τοῦ Αἰγυπτίου. Ὁμιλίαι πνευματικαί. Ὁμιλία ΙΕΣΤ'. «Τοὺς πνευματικὸς ἀνθρώπους ὑποκειῖσθαι τοῖς πειρασμοῖς καὶ θλίψεσι, ταῖς ἐκ πρώτης ἁμαρτίας βρυσύσαις», ΒΕΠΕΣ, τόμ. 41, σελ. C41.

λευτικῆς καὶ διακονίας τῶν προχωρημένων εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν ζωὴν πνευματικῶν του τέκνων. Διὰ τὴν ἀσφαλίξιν σταθερῶς τὴν πνευματικὴν των πρόσοδον ὀφείλει νὰ προσανατολίξῃ αὐτὰ ὄχι πρὸς τὸ τί εἶναι (πρὸς τὰς πνευματικὰς των κατακτήσεις) ἀλλὰ πρὸς τὸ τί δὲν εἶναι (πρὸς τὰς πνευματικὰς των ἐλλείψεις). Ἡ εἰλικρινὴς αὐτῆ συναίσθησις τῆς πνευματικῆς πτωχείας εἶναι πάντοτε ὁ καλύτερος τρόπος «προστασίας» τῆς ἀρετῆς.

Ἀλλὰ, ὡς εἶναι φυσικόν, ὁ ἐκ μέρους τοῦ ποιμένος προσανατολισμὸς τοῦ ποιμαινομένου πρὸς μίαν τουαύτην κατεύθυνσιν συναίσθησεως τῆς πνευματικῆς πτωχείας δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἔχῃ θεωρητικὸν μόνον χαρακτῆρα. Δὲν ἐπαρκοῦν δηλ. ἐν προκειμένῳ αἱ προτροπαὶ καὶ ὑποδείξεις τοῦ ποιμένος δι' ἓνα θίον μεστὸν ταπεινοφροσύνης καὶ πνεύματος πτωχείας καὶ «ἐξουδενώσεως», «παρὰ πάντα ἁμαρτωλοῦς». Ἀπαιτεῖται κυρίως ἡ ἔκφρασις καὶ παρουσίασις τοῦ πνεύματος τούτου εἰς τὸν προσωπικὸν θίον τοῦ ποιμένου. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ ἀσφάλεια τῆς ἀρετῆς τοῦ ποιμαινομένου πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ εἰς τὴν ἔκφρασιν τῆς ἀνασφαλείας τῆς προσωπικῆς ἀρετῆς τοῦ ποιμένου. Ὅταν ἐκεῖνος διώγῃ εἰλικρινῶς τὴν συναίσθησιν τῆς πνευματικῆς πτωχείας καὶ «προβάλλεται» ἐνώπιον τῶν πνευματικῶν του τέκνων ὡς «μηδὲν ἔχων» προστατεύει αὐτὰ ἀπὸ συναισθημάτων πνευματικῆς ὑπεροχῆς, τὰ ὅποια φυγαδεύουν τὴν ἀρετὴν.

Ἡ ἀσφάλεια ἐπομένως τῆς ἀρετῆς τῶν πιστῶν εἶναι ἡ εἰλικρινὴς ἐκ μέρους τοῦ ποιμένου θίωσις τῆς πνευματικῆς του πτωχείας. Ὅταν ἐκεῖνος δὲν ἔμπορεῖ νὰ καυχθῆῃ διὰ τὰς ἀρετάς του, δὲν ἔμποροῦν ἐπίσης καὶ τὰ πνευματικὰ του τέκνα. Διότι τὰ γνήσια πνευματικὰ τέκνα φροντίζουν νὰ περιπατοῦν ὅπως καὶ ὁ ποιμὴν των. Οὕτω μόνον ὁδηγοῦνται εἰς νομὰς σωτηρίου!...

ΑΝΑΝΙΑΣ ΛΑΜΠΑΡΔΗΣ

Ο ΜΑΡΤΥΡΙΚΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΑΣ

Ὁ Δεσπότης αὐτὸς στάθηκε ὁ πιὸ συνετὸς κι ὁ πιὸ λεβεντό-καρδος ποὺ πάτησε τὰ χόματα τοῦ Μυστρά. Ἐξήσε στὰ τελευ-ταῖα χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας. Τότε ποὺ ἡ λαχτάρα τῆς λευτε-ριᾶς ὄλο καὶ γιγαντόνονταν. Τότε ποὺ ἀχνοχάραζε στὸν ὀρίζοντα ἡ πραγματοποίηση τοῦ μύχιου πόθου τόσων καὶ τόσων γενεῶν.

Γεννήθηκε στὴ Δημητσάνα γύρω στὰ 1710. Οἱ γονεῖς του προέρχονταν ἀπὸ παλιές καὶ φημισμένες οἰκογένειες. Οἱ παπού-δες του καὶ πολλοὶ συγγενεῖς του εἶχαν διαπρέπει στὴ κοινοτικὴ ζοῆ τόσο κατὰ τὴν περίοδο τῆς τουρκοκρατίας, ὅσο καὶ στὰ χρό-νια τῶν Ἐνετῶν, πρώτων ἀφεντάδων τῆς Πελοποννήσου.

Ὅταν ἦταν μικρὸς ὁ Ἀναστάσης —ἔτσι ἦταν τὸ κοσμικὸ του ὄνομα— πῆγε σταλμένος ἀπ' τὸν πατέρα του, νὰ μορφωθεῖ στὴ ὀνομαστὴ Σχολὴ τῆς Μονῆς Φιλοσόφου, κοντὰ στὴ Δημητσάνα, πνευματικὸ φάρο στὸν σκλαβωμένο Μωριά.

Ἐκεῖ ἡ μόρφωση ποὺ πῆρε ὑπῆρξε σημαντικὴ γιὰ κεῖνο τὸν καιρό. Ἰσάξια μὲ τὴ σημερινὴ πανεπιστημιακὴ. Ἡ φιλοσοφία, ἡ λογικὴ, τὰ μαθηματικὰ καὶ πρὸ παντὸς ἡ Θεολογία ἀποτελοῦσαν τὸ κύριο πρόγραμμα σπουδῶν. Ὁ ἀπόφοιτος τῆς σχολῆς ἀποκό-μιζε ἓνα πλῆθος γνώσεων, σπάνιο πράγμα γιὰ τὸ πνευματικὸ σκο-τάδι τῆς τουρκοκρατίας.

Τὸ κλίμα τῆς Μονῆς καὶ τὰ ἐφόδια, ποὺ πῆρε σ' αὐτὴν, ὀδή-γησαν τὰ βήματά του στὸ Θυσιαστήριον. Ἐτσι χειροτονεῖται διά-κος καὶ μετὰ ἱερομόναχος καὶ παίρνει τὸ ὄνομα Ἀνανίας.

Ἡ μόρφωση καὶ ἡ πνευματικότητά του τὸν ἔκαναν γνωστό, ὄχι μόνο στὴν Πελοπόννησο, μὰ καὶ στὸ Πατριαρχεῖο, ποὺ στὰ 1738 τὸν προβίβασε σὲ ἐπίσκοπο Καρνουπόλεως. Τὸ 1747 μετε-τέθη στὴν ἐπισκοπὴ Δημητσάνας, τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδας καὶ τὸ 1750 ἐξελέγη Μητροπολίτης Λακεδαιμονίας.

Τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη ὁ Ἀνανίας, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ὀριμότητα τῆς ἡλικίας του, ἔχει ἀποκτήσει καὶ πλοῦσια πείρα ἐκκλησιαστικῆς δράσεως. Μαζὶ μ' αὐτὴ καὶ ἡ μόρφωσή του, ὁ χαρακτήρας του καὶ πρὸ παντὸς ἡ φιλανθρωπία του, σὲ μέρες δυστυχίας τῶν χριστιανῶν, προκαλοῦσαν σέβας στοὺς ὁμοθενεῖς καὶ τρόμο στοὺς Τούρ-

κους. Τόση ἦταν ἡ ἀκτινοβολία του, ὥστε διορίστηκε Μωρογιάννης, δηλαδή πρόεδρος τῶν προεστῶν τοῦ Μωριά. Τὸ ἀξίωμα αὐτὸ, εὐκαιρία κοινωνικῆς προβολῆς γιὰ ἄλλους, τοῦ ἔδωσε τὴν εὐκαιρία νὰ ὀργανώσει τὴ κοινοτικὴ ζωὴ τῶν ὑποδούλων στὴν Πελοπόννησο.

Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸν μὲ δυὸ τρόπους ἐργάστηκε. Πρῶτα στράφηκε στοὺς κλέφτες καὶ ἀρματολούς. Τοὺς θεωροῦσε τὸν στρατὸ πὺ κάποτε θὰ ἐλευθέρωνε τὴν Ἑλλάδα. Μὲ ἀπόλυτη μυστικότητα καὶ μὲ τὴν βοήθεια τῶν προκρίτων τῆς Μάνης Γιαννάκη Κρεββατᾶ, Παναγῆ Ζαΐμη καὶ Παναγῆ Μπενάκη, ὀργάνωσε τὸ ἀρματολικὸ κίνημα στὴν Πελοπόννησο, ὥστε νὰ εἶναι ἔτοιμο γιὰ τὸν μεγάλο σκοπὸ.

Μετὰ στράφηκε πρὸς τοὺς Τούρκους. Πίστευε, ὅτι ὁ Μωρογιάννης πρέπει νὰ υπερασπίζεται τὰ δίκαια καὶ προνόμια τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὴν τουρκικὴ ἀθαιρεσία. Ὁ Ἄνανίας καὶ οἱ συνεργάτες του κατάφεραν νὰ γίνουν τόσο ἀπαραίτητοι στοὺς Μώρα-Βαλεσίδες (ἐκπροσώπους τοῦ Σουλτάνου στὴν Πελοπόννησο) σὲ σημεῖο, ὥστε αὐτοὶ δὲν ἔκαναν καμμιά ἐνέργεια χωρὶς τὴ γνώμη τῶν Ἑλλήνων προκρίτων.

Ἐκεῖνο τὸν καιρὸ οἱ σχέσεις ὑποδούλων Ἑλλήνων καὶ Τούρκων κατακτητῶν εἶχαν ὀξυνθεῖ γιὰ τὰ καλά. Ὁ κόμπος εἶχε φτάσει στὸ χτένι. Ἦταν ἀδύνατο πιά οἱ ραγιαδες ν' ἀνεχθοῦν τὴ τουρκικὴ κυριαρχία, πὺ τόσα βάσανα καὶ ἐξευτελισμοὺς τοὺς εἶχε προξενήσει. Ἀρκοῦσε, λοιπόν, μόνο μιὰ ψεύτικη φήμη, ἢ ἕνας παρακλητικὸς λόγος γιὰ ν' ἀνάψει ἐπαναστατικὴ φλόγα καὶ ὅπως πάντα οἱ ἐλπίδες ἦταν στραμμένες στὴ μεγάλη ὁμόδοξη χώρα τοῦ βορᾶ τῆ Ρωσία.

Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ τραγούδι, πὺ σώθηκε μέχρι τὶς μέρες μας.

Ἄκόμα τούτη τὴν ἀνοιξη
ραγιαδες ραγιαδες
Τοῦτο τὸ καλοκαίρι
καυμένη Ρούμελη
Ὅσο νὰ ρθῆ ὁ Μόσκοβος
ραγιαδες ραγιαδες
νὰ φέρει τὸ σεφέρι
Μωριά καὶ Ρούμελη

Τὸ ὄραμα αὐτὸ φάνηκε νὰ πραγματοποιεῖται, ὅταν στὰ 1762 ἀνέβηκε στὸ θρόνον τῶν τσάρων ἡ ἐφνέστατη καὶ ὑπέρμετρα φιλόδοξη Αἰκατερίνη Β'. Μεταξὺ τῶν σχεδίων τῆς ἦταν καὶ ἡ ἐπέκταση τῆς ρωσικῆς κυριαρχίας ἐπὶ τὴν Βαλκανικὴ καί, κατὰ συνέπεια, στὸ Αἴγαίον. Ἐτσι ὁ ρωσοτουρκικὸς πόλεμος ἦταν ἀναπόφευκτος. Γιὰ ἀντιπερισπασμὸν μάλιστα ἐπὶ τὴν Τουρκία, σκέφτηκε νὰ ξεσηκώσῃ τοὺς σκλαβωμένους χριστιανικοὺς πληθυσμούς. Στὴν πραγματοποίησιν τῶν σχεδίων τῆς βρῆκε πρόθυμους βοηθοὺς τὸν Γεώργιον Παπάζωλον ἀπ' τὴ Σιάτιστα καὶ τοὺς ἀδελφοὺς Γρηγόριον καὶ Ἀλέξιον Ὁρλόφ.

Πρώτη τῆς ἐνέργεια, λοιπόν, ἦταν νὰ στείλῃ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα τὸν Παπάζωλον, στὰ 1766, πού ἐπιδόθηκε ἐπὶ τὴν προετοιμασίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Ὅπου κι ἂν πέρασε διαπίστωσε, πὺς οἱ Ἕλληνες ἦταν ἔτοιμοι νὰ πάρουν τὰ ὄπλα, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐξασφαλιζόταν ἡ ρωσικὴ βοήθεια.

Σὰν ἔφτασε στὸν Μωριά βρέθηκε μπροστὰ σ' ἕνα καζάνι πού ἦταν ἔτοιμον νὰ ἐκτραγεῖ. Οἱ Ἕλληνες ἐκεῖ ἦσαν ἔτοιμοι πὺς πολεμικὴ τέχνη, πού τὸ ἔργον μεταφράσει ὁ ἴδιος. Ἐτσι, λοιπόν, οἱ Μωραῖτες μόνον τὸν ἀρχηγὸν περιμέναν. Τάλλα ἦταν ἔτοιμα.

Ἀπ' τοὺς πρώτους, πού συνάντησε ὁ Παπάζωλος ἦταν ὁ Μπενάκης. Τοῦ ὑποσχέθηκε νὰ ξεσηκώσῃ τοὺς ραγιαδες, σὰν θάρθει ἐκεῖνη ἡ ὥρα. Κάλεσε, λοιπόν, ἐπὶ τὴν συνέλευσιν τῶν προεστῶν στὸ σπίτι του ἐπὶ τὴν Καλαμάτα, ὅπου ὑπογράφηκε ἀπὸ ὅλους ἕνα ὑποσχετικὸν πρὸς τὴν Αἰκατερίνην γιὰ τὸν μελετώμενον ξεσηκωμὸν. Πρόεδρος, μὰ καὶ ψυχὴ, ἐπὶ τὴν συνέλευσιν αὐτὴ ἦταν ὁ Ἀνανίας. Παραβρέθησαν καὶ οἱ μητροπολίτες Κορίνθου Μακάριος Νοταρᾶς, παλαιῶν Πατρῶν Παρθένιος, πρῶτον Πατρῶν καὶ πρόεδρος Κερνίκης καὶ Καλαβρύτων Δανιὴλ καὶ ὁ Ἐπίσκοπος Δημητσάνης Ἀνθίμος ὁ Καράκαλος. Ὅλοι συμφωνήσανε νὰ ἐκδηλωθῇ ἡ ἐπανάστασις, ὅταν ἐμφανισθοῦν ρωσικὰ καράβια ἐπὶ τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου.

Μποροῦμε νὰ φαντασθοῦμε τὴν χαρὰ καὶ τὴν συγκίνησιν τοῦ Ἀνανία. Χρόνια ζοῦσε μὲ τὴν κρυφὴν ἐλπίδα γιὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς ῥωμιοσύνης. Γιὰ τὸ σκοπὸν αὐτὸ ἐργαζόταν ἀπ' τὴν μέρα, πού ἔγινε μητροπολίτης Λακεδαιμονίας. Δὲν ἀποκλείεται νὰ ἤλθε ἐπὶ τοῦτο τοῦ ἡ συνάντησίν του μὲ τὸν Δημητσανίτη Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Κύριλλον τὸν Ε' λίγα χρόνια πρὶν. Ὁ Πατριάρχης, μὲ τὸ συμβολικὸν βάρος τοῦ ἀξιώματός του, τὸν εἶχε βεβαιώσῃ, πὺς ἡ Ῥωσία θὰ ἦταν ἡ ἐλευθερώτρια τοῦ Γένους.

Προετομασμένος, λοιπόν, ψυχικά δέχθηκε σάν εὐαγγελικὸ μῆνυμα τὴν ἀποστολὴ τοῦ Παπαζώλη. Ἀμέσως καταπιάσθη με τὶς ἐτομασιές τοῦ Ἀγόνα. Τότε φάνηκε νὰ ἀποδίδει ἡ προηγούμενη δραστηριότητά του γιὰ τὴν ὀργάνωση τῶν κλέφτικων καὶ ἀρματολιτικῶν σωμάτων τοῦ Μωριά. Μὲ τὶς πρώτες συνειδητοποιήσεις συμφώνησαν ὅλοι γιὰ κοινὸ ξεσηκωμό. Μαζί τους κι οἱ καπεταναῖοι τῶν νησιῶν Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Ψαρῶν, ποὺ εἶχαν στὴ διάθεσή του σύγχρονα καὶ καλὰ ἐξοπλισμένα καράβια. Δὲν ἤθελαν νὰ ἀπουσιάσουν ἀπ' τὸ ἐθνικὸ αὐτὸ προσκλητήριον.

Μετὰ ἀπ' τὸ συναγερομὸ αὐτὸ ὁ Ἀνανίας, με ἔξοδά του, κατασκεύασε στὴ Δημητσάνα δυὸ πυριτιδόμυλους, ὥστε νὰ ἐξασφαλισθεῖ ἐπάρκεια πολεμικοῦ ὕλικου. Ἔτσι ἡ πρώτη φάση τῆς προετομασίας εἶχε δλοκληρωθεῖ. Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα τὸ λόγο εἶχε ἡ Ρωσία.

Δυστυχῶς ἡ δραστηριότητα αὐτὴ δὲν ἔμεινε μυστικὴ. Ἐξ ἄλλου πῆρε τόση ἔκταση, ποὺ δὲν μπορούσε νὰ μείνει μυστικὴ. Ἀναπόφευκτα ὅλα ἔγιναν γνωστὰ στοὺς Τούρκους. Τὸ ἀτύχημα εἶναι, πὸς τὶς λεπτομέρειες γιὰ τὴ δράση τοῦ Δεσπότη-Μωρογιάννη τὶς ἔδωσαν Ἕλληνες ὁμότεχνοι τοῦ Ἰούδα τοῦ Ἰσκαριώτη, ποὺ δελεάσθηκαν ἀπ' τὴν εἰσπραξὴ λίγων παραδῶν.

Τὶς μέρες αὐτές, στὰ 1767, εἶχε διορισθεῖ Μώρα-Βαλεσηῆς ἕνας αἰμοδόρος ὀθωμανός, ποὺ ἔτρεφε ἄσπονδο μίσος γιὰ τοὺς χριστιανούς. Ἰδιαιτέρα μάλιστα κατὰ τοῦ Ἀνανία, ποὺ τὰ δυὸ ἀξιώματά του καὶ περισσότερο ἡ φήμη του τὸν εἶχαν ἀναδείξει ἡγετικὸ πρόσωπο στὴν περιοχὴ. Δὲν μπορούσε ν' ἀνεχθεῖ ὁ Τούρκος αὐτὸς ἄλλον καλύτερο στὴ διοίκησή του, ὅποιος κι ἂν ἦταν. Ἔτσι ἀπ' αὐτὰ τὰ ταπεινὰ ἐλαττήρια ξεκινώντας, ἀναζητοῦσε εὐκαιρία νὰ ἐξαφανίσει τὸν Ἀνανία.

Ἀσφαλῶς ἡ προδοσία τῶν Ἑλλήνων τοῦ φάνηκε οὐρανόσταλτο δῶρο.

Μόλις πληροφορήθηκε, λοιπόν, τὰ σχετικὰ με τὴ δράση τοῦ Ἀνανία, ποὺ ἀσφαλῶς θὰ εἶχαν διογκωθεῖ μ' ἕνα σωρὸ ψέματα, ἔβαλε σ' ἐφαρμογὴ ἕνα σχέδιο ποὺ ἀπὸ καιρὸ εἶχε καταστρώσει. Χωρὶς νὰ ζητήσει ἄδεια ἀπ' τὴν Πύλη ἔστειλε μυστικὰ στὸν Μυστρά, ποὺ ἦταν ἡ ἔδρα τῆς Μητροπόλεως Λακεδαιμονίας, ἕναν ὑπάλληλο τῆς τουρκικῆς διοικήσεως με ἑπτὰ ἀξιοματικούς. Τοὺς ἔδωσε ρητὴ ἐντολή, νὰ μὴν γυρίσουν πίσω ἂν δὲν σκοτώσουν τὸν γκριασοῦρη δεσπότη.

Αὐτοί, σὰν ἔφθασαν στὸν Μυστρᾶ, πῆγαν καὶ ἔμειναν στὸ σπίτι τοῦ ἐπιτόπιου τούρκου διοικητή, παρὰ τὸ ἔθιμο, ποὺ εἶχε ἐπικρατήσει ἀπὸ καιρὸ, οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Μῶρα-Βαλεσῆ νὰ μένουν στὸ σπίτι τοῦ Μωρογιάννη. Ἔτσι, λοιπόν, ἀπ' τὴ στάση τους κατάλαβε ὁ Ἀνανίας τὴν ἐχθρική τους διάθεση. Κατάλαβε, πὼς κάτι κακὸ συνέβαινε γιὰ τὸν ἀγώνα, κάτι κακὸ, ποὺ ἔπρεπε νὰ προλάβουν. Γι' αὐτὸ κάλεσε σὲ συμβούλιο τοὺς μνημένους στὴ κίνησι κληρικῶν καὶ λαϊκῶν γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουν τὴ κατάστασι.

Στὸ μεταξὺ φθάσανε οἱ πρῶτες πληροφορίες στὴν Μητρόπολη γιὰ τὸν ἀπώτερο σκοπὸ τῆς τουρκικῆς ἀποστολῆς. Σὰν τὰ ἔμαθε αὐτὰ τὸ συμβούλιο πρότεινε στὸν Ἐπίσκοπο νὰ χτυπήσουν τοὺς τούρκους μὲ τὰ ὄπλα. Ὁ Ἀνανίας, ὅμως, ἀπόκρουσε τὴ γνώμη αὐτή. Ἦταν πολὺ νωρὶς ἀκόμα γιὰ ἔνοπλη ρῆξι μὲ τὸν ἐχθρὸ. Ἐξάλλου δὲν μπορούσαν μόνοι τους ν' ἀντιμετωπίσουν τὸν τουρκικὸ στρατό, ποὺ θάστελνε, μετὰ ἀπ' αὐτό, ὁ Τοῦρκος διοικητής.

Μιὰ ἄλλη γνώμη, συνετώτερη, ἦταν νὰ φυγαδευθεῖ ὁ Μητροπολίτης σὲ μέρος ἀσφαλές, μὰ καὶ αὐτὴ ἀπορίφηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο. Γνώριζε, πὼς ἡ δική του σωτηρία θὰ γινόταν ὁ ἀφανισμὸς τῶν χριστιανῶν. Μεγάλο τὸ κρίμα, δὲν μπορούσε νὰ τὸ βαστάξει.

Στὸ τέλος πῆρε τὸ λόγο ὁ ἴδιος. Ἀφοῦ τοὺς εὐχαρίστησε γιὰ τὶς ὑπηρεσίες τους στὸ ὑπόδουλο Γένος, ἄφησε τὶς τελευταῖες του ὑποθήκες γιὰ τὰ γεγονότα, ποὺ ραγδαῖα ἔρχονταν. Μετὰ, εἶχε πιά ξημερώσει, πῆγαν ὅλοι μαζί στὸν Μητροπολιτικὸ Ναό, ὅπου ὁ Ἀνανίας τέλεσε γιὰ τελευταία φορὰ τὴ Θεία Λειτουργία.

Πρὶν προλάβει νὰ τελειώσει τὴν ἀναίμακτη Θυσία τὸν πληροφορήσαν, πὼς οἱ Τοῦρκοι βρίσκονταν στὴν εἴσοδο τῆς Μητροπόλεως. Ἐπίμονα ζητοῦσαν τὸν Μητροπολίτη. Αὐτὸς ἀτάραχος τοὺς μῆνυσε νὰ μὴν ἀνησυχοῦν, ὅπου νάναί τελειώνει καὶ τότε θὰ τοὺς ὑποδεχθεῖ κατὰ πὼς ἀρμόζει στὴν ἀξιοσύνη τους.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς Θείας Λειτουργίας, βγήκε ὁ Ἀνανίας νὰ ἀνταμώσει τοὺς Τούρκους. Τὸ πρόβατο πορευόταν στὴ σφαγή. Μόνος, Χωρὶς τὴ συνοδεία κανενός. Μόλις φάνηκε

στήν εἴσοδο τῆς Μητροπόλεως καὶ πρὶν προλάβει ν' ἀνταλλάξει μαζί τους ἕστω καὶ μιὰ λέξη, ὁ Τοῦρκος ἀξιοματοῦχος, περιτριγυρισμένος ἀπ' τοὺς ὁμοεθνεῖς του ἀξιοματικούς ἔσυρε τὸ σπαθὶ του καὶ χτύπησε τέσσερις φορές τὸν μαρτυρικὸ Ἱεράρχη στὸ στήθος. Ὁ Ἀνανίας, θανάσιμα χτυπημένος, ἔπεσε στὸ δάπεδο, κειδὰ μπροστὰ στήν εἴσοδο τῆς Μητροπόλεώς του. Τὸ αἷμα του, καθὼς πετάχτηκε, κατακοκκίνησε τοὺς τοίχους. Αὐτὸ τὸ αἷμα μένει ἐκεῖ ἀνεξάλειπτο, μάρτυρας γεγονότος τραγικοῦ, ἴσαμε τὶς μέρες μας.

Μετὰ τὸ φονικὸ οἱ Τοῦρκοι σφαγεῖς ἔσυραν τὸ λείψανο τοῦ θύματός τους μέχρι τὴν πλατεῖα τοῦ Μυστρᾶ. Ἐκεῖ τὸ ἄφησαν ἄταφο τρεῖς μέρες, γιὰ νὰ παραδειγματιστοῦν οἱ «ἄμυαλοι» ραγιάδες. Νὰ τοὺς κοπεῖ κάθε ὄρεξη γιὰ ἐπαναστάσεις καὶ τέτοιους νεωτερισμούς. Ν' ἀποθαρρυνθοῦν κι ἔτσι ἡ «τάξη» νὰ μὴν διασαλευθεῖ στὸν Μωριά.

Πέρασαν οἱ τρεῖς μέρες καὶ τότε ἔφυγαν οἱ Τοῦρκοι. Ἐνταφιάσθηκε καὶ τὸ σκῆνομα τοῦ μάρτυρα Ἱεράρχη, σύμφωνα μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴ τάξη. Δόθηκε κι ἡ εὐκαιρία στὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ νὰ θρηνήσει τὸν νεκρὸ προστάτη του. Οἱ διωγμοί, ὅμως, δὲν σταμάτησαν. Πολλοὶ συγγενεῖς καὶ συνεργάτες τοῦ Ἀνανία δοκίμασαν τὸ τούρκικο σπαθί. Ἄλλοι πάλι κλείσθηκαν στὶς φυλακές, μόνο καὶ μόνο γιὰτὶ ἦταν γνωστοὶ τοῦ νεκροῦ Μητροπολίτη.

Μὲ τὸ ἔγκλημα αὐτὸ νόμισαν οἱ Τοῦρκοι, πὼς ξεκαθάρισαν μιὰ γιὰ πάντα τοὺς λογαριασμούς τους μὲ τοὺς μωραῖτες. Στὸ ἔξῃς δὲν θὰ τολμοῦσαν οὔτε νὰ σκεφτοῦν νὰ ἐπαναστατήσουν. Ἔτσι πρόσφεραν τεράστιες ὑπηρεσίες στὸν Σουλτάνο καὶ ὁ Μῶρα-Βαλεσῆς εἶχε οἴγουρη τὴν προαγωγή. Τὸ πόσο ἀπατήθηκαν φάνηκε λίγο ἀργότερα, τὸ 1770 στὰ Ὁρλωφικά, ὅταν ὄλος ὁ Μωριάς τέθηκε σὲ συναγερμό.

Αὐτὴ ἡ ἐπανάσταση, ὅπως εἶναι γνωστό, παρὰ τὸν ἀρχικὸ ἐνθουσιασμό, ποὺ προκάλεσε, εἶχε οἰκτρὸ τέλος κι ἂν εἶναι μπορετὸ νὰ καθορίσουμε τοὺς λόγους τῆς ἀποτυχίας της, ἀβίαστα μπορούμε νὰ δοῦμε δυὸ κύριες αἰτίες. Τὴν ἀπρονοησία τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν ἀδεξιότητα τῶν Ρώσων. Φαίνεται, λοιπόν, πολὺ πιθανό, πὼς

ἂν ζοῦσε ὁ Ἀνανίας, μὲ τὴν πείρα ποῦ εἶχε καὶ τὴν ἡγετική του ἱκανότητα, θὰ κατάφερε νὰ προλάβει τὶς μοιρέες ἀτέλειες. Ἔτσι καὶ ἡ ἐπανάσταση θὰ ἔπαιρνε ἄλλη μορφή.

Ἄπ' αὐτὴ τὴν πλευρὰ πράγματι ὁ Μώρα-Βαλεσῆς πρόσφερε ἀνεκτίμητες ὑπηρεσίες στὸν Σουλτάνο.

ΣΗΜ. Γιά περισσότερες πληροφορίες ἰδέ:

Θ.Η.Ε., τ. Β', σ. 529 ἐπ.

Θ.Χ.Ε., τ. Α', σ. 1004 ἐπ.

Μ.Ε.Ε., τ. Δ', σ. 536.

Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τ. ΙΔ', Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν, Ἀθῆναι 1975, σ. 61.

Βασιλείου Ἀ τ έ σ η, Μητρ. πρ. Λήμνου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1975, σ. 172, σημ. 7.

Ἄ π. Β α κ α λ ο π ο ὄ λ ο υ, Ἱστορία τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ, τ. Δ', Τουρκοκρατία 1669-1812, Θεσσαλονίκη 1973, σ. 381.

Κ. Β ο θ ο λ ί ν η, Ἡ Ἐκκλησία εἰς τὸν Ἀγῶνα τῆς Ἐλευθερίας, Ἀθῆναι χ.χ., σ. 60 ἐπ.

Μελετίου Γ α λ α ν ο π ο ὄ λ ο υ, Ἐκκλησιαστικὲς σελίδες Λακωνίας, Ἀθῆναι 1939, σ. 151 ἐπ.

Ε. Σ α θ ρ ά μ η, Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Δημητσάνης, Ἐν ΕΕΒΣ, τ. 9 (1932), σ. 222.

Κ. Σ ά θ α, Τουρκοκρατούμενη Ἑλλάς, Ἀθῆναι: 1869, σ. 465.

ΓΙΩΡΓΟΣ Θ. ΠΡΙΝΤΖΙΠΑΣ

Βιβλιοθηκάρως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

«ΠΕΡΙΣΤΕΡΑ ΜΟΥ, ΤΕΛΕΙΑ ΜΟΥ»

Μιά ἀλήθεια πὸν ἡ πείρα τῆ βοᾶ: "Ὅποιος ἀδιαφορεῖ γιὰ τὶς λεπτομέρειες, ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή θὰ πέση (Σοφ. Σειρ. ιθ' 1). Εἶναι σχεδὸν νόμος τῆς χριστιανικῆς ζωῆς. Ἄς μὴ θεωρεῖς περίσσια, λέει τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, τὴ φροντίδα ν' ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὰ μεγάλα πάθη. Πρέπει, συνάμα, νὰ κόβῃς καὶ τὰ μικρὰ, νὰ ἐπιβάλλῃς καὶ σ' αὐτὰ πὸν φαίνονται ἀσήμαντα. Ἔτσι μόνο ἀνταποκρίνεσαι στὸ θεῖο θέλημα. Καὶ ἔτσι μόνο στερεώνεις τὸ ἔργο πὸν ἐπιχειρεῖς στὸν ἑαυτὸ σου, μὲ τὴ βοήθεια τῆς Χάρης.

Στοὺς πολλοὺς πιστοὺς, εἶναι δυσασομοίωτο αὐτὸ τὸ μάθημα πὸν δίνει ἐδῶ ἡ Ἁγία Γραφή. Ἐνα αἶσθημα ἀντάρκειας, πὸν ἀναβρῶζει ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι κάνουν τὸ χρέος τους ἀπέναντι στὰ «βαρύτερα τοῦ νόμου» (πρὸβλ. Ματθ. κγ' 23), δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωση ὅτι ἄλλο, παρὰ πέρα, κῆδος εἶναι περιττό. Καὶ ἔρχεται ἡ ὥρα πὸν ἡ προειδοποίηση τοῦ Σοφοῦ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐπαληθεύεται. Μὴ μεριμνώντας κανεῖς γιὰ τὰ ἐπὶ μέρους, βλέπει ξάφνου νὰ σωριάζεται σὲ ἐρείπια ὅ,τι οἰκοδόμησε μὲ τόσες καὶ τόσες προσπάθειες. Τὰ τεῖχη ἀποδείχνονται ἄχρηστα ἐξ αἰτίας μιᾶς κροκόπορτας. Ἡ ἄλωση τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸν πολιορκητὴ Διάβολο πραγματοποιεῖται. Σ' ἓνα σημεῖο πὸν ἀμελήσαμε σὰν ὄχι σπουδαῖο, ὁ Ἀντικείμενος βρῖσκει λαβὴ γιὰ νὰ μᾶς κρημνίσῃ στὴν ἀπώλεια. Ἡ εὐπερίστατη ἁμαρτία (Ἐβρ. ιβ' 1) δὲν χάνει εὐκαιρίες. Καὶ τὶς πῖο μικρὲς ξέρει νὰ τὶς ἐκμεταλλεῖται, νὰ τὶς ἀξιοποιῇ.

Ἄλλὰ ὑπάρχουν πράγματι μεγάλα καὶ μικρὰ ἁμαρτήματα; Ἄς ἀκούσουμε τὸν Μέγα Βασίλειο πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα. Στοὺς «Ὅρους κατ' ἐπιτομήν» (Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, ἔκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, 53,354), γράφει: «Πρῶτα πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι αὐτὴ ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα στὰ ἁμαρτήματα δὲν εἶναι μπορετὸ νὰ τὴ βροῦμε στὴν Καινὴ Διαθήκη. Γιατὶ ἐκεῖ ὅλα τὰ ἁμαρτήματα κατακρίνονται ἐξ ἴσου, ἀφοῦ ὁ Κύριος εἶπε πὸς ὅποιος κάνει τὴν ἁμαρτία εἶναι δούλος τῆς ἁμαρτίας. Κι ἀκόμη ὅτι ὁ λόγος πὸν λάλησα, ἐκεῖνος θὰ τὸν κρίνῃ κατὰ τὴ στερνὴ μέρα. Ἐνῶ ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης διεκήρυξε ὅτι ὅποιος ἀπειθεῖ στὸν Ὑῖὸ δὲν θὰ δῆ τὴ ζωὴ, ἀλλὰ ἡ

ὀργή τοῦ Θεοῦ θὰ μείνῃ πάνω του. Κι ἡ ἀπειθεια ἐδῶ δὲν ἐπισύρει τὴν ἀπειλή ἐπειδὴ δῆθεν εἶναι χειρότερη ἀπὸ ἄλλα ἁμαρτήματα, ἀλλὰ γιατί εἶναι παρακοή. Γενικὰ δέ, ἂν μᾶς ἐπιτρεπόταν νὰ χωρίζουμε τὰ ἁμαρτήματα σὲ μικρὰ καὶ μεγάλα, θὰ ἔπρεπε ν' ἀποδειχθῇ ἀναντίρροπα γιὰ κάθε ἄνθρωπο πὼς μεγάλο εἶναι ὅ,τι ἐξουσιάζει τὸν καθένα καὶ μικρὸ ὅ,τι ἐξουσιάζει ὁ καθένας. Τὸ ἴδιο δὲν συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς ἀθλητῆς; Ὁ νικητῆς εἶναι πάντα πιὸ ἰσχυρὸς καὶ ὁ νικημένος πιὸ ἀδύνατος».

Συλλογίσου καὶ τὸ ἄλλο: Στὸ νὰ προσέχουμε τὰ μικρὰ, δὲν εἶναι κίνητρο μονάχα ὁ φόβος. Εἶναι καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό.

Ἡ ψυχὴ, ἀγαπώντας τὸν θεῖο Νυμφίον της, ἄλλο δὲν ἐπιζητεῖ παρὰ νὰ τοῦ ἀρέσῃ ἀπόλυτα. Νὰ εἶναι καθ' ὅλα ὁμορφὴ ἐνώπιόν του. Χωρὶς καμμιὰν ἀτέλεια, χωρὶς κανένα ψεγάδι. Αὐτὸ πού ποθεῖ ν' ἀκούσῃ ἀπὸ τὰ χεῖλη του, εἶναι τό: «Περιστέρα μου, τελεία μου. Καλὴ εἶ, ἡ πλησίον μου, ὡς εὐδοκία» (* Ἄσμα ε' 2, στ' 4).

Τί λέει ἡ Χάρη καὶ ἡ Σοφία τοῦ Θεοῦ; «Οἱ ἐσθιοντές με ἔτι πεινάσουσι καὶ οἱ πίνοντές με ἔτι διψήσουσιν» (Σοφ. Σειρ. κδ' 21). Μιὰ καὶ γευθῆς τὴν ἀμβροσίαν της καὶ ποτισθῆς μὲ τὰ νάματά της, τίποτε ἄλλο δὲν λαχταρᾷς πιά. Καὶ κάνεις τὴ ζωὴ σου πάνω στὴ γῆ μιὰν ἀδιάκοπη ἀνταπόκριση στὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ τρέφει γιὰ σένα τὸ πλάσμα του, ἕναν ἀκοίμητο ἀγῶνα στὸν στίβο τῶν ἀρετῶν, μὲ σκοπὸ τὴν εὐαγγελικὴν τελειότητα. Ἄγῶνα στὰ μεγάλα καὶ τὰ μικρὰ.

Ἄλλὰ γιὰ νὰ εἶναι βέβαιο τὸ καλὸ ἀποτέλεσμα, δὲν ἀρκεῖ ἡ προσπάθεια, ὅσο ἔντονη καὶ ἂν εἶναι. Ἄς μὴν ξεχνᾶμε ὅτι «πᾶς φαίνεται ἑαυτῷ δίκαιος, κατευθύνει δὲ καρδίας Κύριος» (Παροιμ. κα' 2). Πρέπει νὰ βλέπουμε τὸν ἑαυτό μας κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ Κυρίου. Μονάχα αὐτὸ τὸ φῶς, πηγάζει ὄντως ἀπὸ τὴ Γραφή, φανερώνει τίς ἀληθινὰς ἐλλείψεις, πού καλούμαστε νὰ πληρώσουμε, γιὰ ν' ἀποκτήσουμε τὴν περισσεύοντα ἀκραιότητα τῆς ψυχῆς.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ*

Στόν μικρό άγιασμό διεσώθη ή έκφώνησις «Ότι άγιος...» με τὸ ὑπόλειμμα τῆς συναπτῆς («Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν») καὶ ὁ τρισάγιος ὕμνος. Στόν γάμο καὶ στό εὐχέλαιο ἔχουν μὲν διασωθῆ τὰ ἀναγνώσματα, ἀλλὰ ὄχι καὶ ὁ τρισάγιος ὕμνος καὶ οὕτε, φυσικά, ἡ έκφώνησις καὶ ἡ συναπτὴ του. Στὸ ἅγιο βάπτισμα διεσώθη ὁ ἀντὶ τρισαγίου ψαλλόμενος ὕμνος «Όσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε...», ἀλλὰ ὄχι καὶ ἡ συναπτὴ τοῦ τρισαγίου ἢ ἔστω ἡ έκφώνησις τῆς εὐχῆς του. Κατὰ τόπους ὅμως, ὅπως μᾶς ἀποκαλύπτει καὶ ἡ ἐρώτησις, ἡ προφορικὴ παράδοσις διέσωσε τὴν έκφώνησι «Ότι άγιος εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν...».

Ἡ ἀναδρομὴ αὐτὴ ἔγινε γιὰ νὰ δειχθῆ ἀφ' ἐνὸς μὲν ὁ λόγος τοῦ πράγματος, ἀφ' ἐτέρου δὲ γιὰ νὰ γίνῃ κατανοητὸ ὅτι τὸ ἐρώτημα δὲν λύεται μὲ ἓνα ναὶ ἢ μὲ ἓνα ὄχι. Καὶ τὸ μὲν κανονικὸ εἶναι ἡ τέλεσις τοῦ ἁγίου βαπτίσματος μαζὶ μὲ τὴν θεία λειτουργία, ὁπότε θὰ λέγεται καὶ ἡ ἐπιτομὴ τῆς συναπτῆς τοῦ τρισαγίου («Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν») καὶ ἡ εὐχὴ τοῦ τρισαγίου («Ό Θεὸς ὁ άγιος...») καὶ ἡ έκφώνησις τῆς («Ότι άγιος...») καί, φυσικά, τὸ «Όσοι εἰς Χριστόν...». Ἀφοῦ ὅμως πρέπει νὰ συμβιβασθοῦμε μὲ τὴν κατ' οἰκονομίαν κρατοῦσα νεωτέρα πράξι, τὴν τέλεσι δηλαδὴ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος χωριστὰ ἀπὸ τὴν θεία λειτουργία, χάνομε τὸ σταθερὸ παραδοσιακὸ κριτήριον καὶ κάθε λύσις δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἔχη τὰ στοιχεῖα τῆς αὐθαιρεσίας. Αὐτὸ δείχνουν καὶ οἱ πολλαπλῆς λύσεις ποὺ παρουσιάζονται ὄχι μόνο στὰ χειρόγραφα, ἀλλὰ καὶ στὰ ἔντυπα, καὶ διεκδικοῦν ὅλες τὸ χρίσμα τῆς κανονικότητος. Κατὰ τὰ ἴδια κριτήρια κανονικὴ εἶναι καὶ ἡ παράλειψις τοῦ τρισαγίου (γάμος, εὐχέλαιο) καὶ ἡ παράλειψις τῆς έκφωνήσεως «Ότι άγιος...» (βάπτισμα) καὶ ἡ διατήρησις τῆς (άγιασμοῦ) καὶ ἡ δια-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 288 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 10 τεύχους.

τήρησις τῆς συναπτῆς τοῦ τρισαγίου (μοναχική κουρά) ἢ τῆς ἐπιτομῆς τῆς (ἀγιασμός). Τὸ μόνον σταθερὸν σ' ὄλες αὐτὲς τίς περιπτώσεις εἶναι ὅτι παραλείπεται ἡ εὐχή τοῦ τρισαγίου. Τὸ φυσικώτερον εἶναι ἐφ' ὅσον παραλείπεται ἡ εὐχή νὰ παραλείπεται καὶ ἡ ἐκφώνησις τῆς, πού δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἐμμελής κατάληξις τῆς εὐχῆς. Παρὰ ταῦτα ἔχουν πολιτογραφηθῆ στήν λατρεία μας ἐκφωνήσεις χωρὶς εὐχές, σὲ ἀνάλογες πρὸς τὴν παρούσα περιπτώσεις. Τὰ πιδ χαρακτηριστικὰ παραδείγματα εἶναι ἡ ἐκφώνησις «Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλόανθρωπος...» τῆς εὐχῆς τῆς ἐκτενοῦς, πού ἀπαντᾷ σὲ πολλὰς ἀκολουθίαις ἀδέσποτη (χωρὶς δηλαδὴ τὴν εὐχήν τῆς «Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, τὴν ἐκτενή ταύτην...»), πολλὰς ἐκφωνήσεις τοῦ ἑσπερινοῦ καὶ τοῦ ὄρθρου καὶ μάλιστα ἡ ἐκφώνησις τῆς ἀκολουθίας τοῦ γάμου «Καὶ καταξίωσον ἡμᾶς, δέσποτα...», πού εἰσάγει τὸ «Πάτερ ἡμῶν». Ἡ τελευταία αὐτὴ ἐκφώνησις εἶναι ἡ κατάληξις τῆς εὐχῆς πρὸ τοῦ «Πάτερ ἡμῶν» τῆς θείας λειτουργίας («Σοὶ παρακατατιθέμεθα...» τῆς λειτουργίας τοῦ Χρυσοστόμου καὶ «Ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ Θεὸς τοῦ σώζειν...» τῆς λειτουργίας τοῦ Μ. Βασιλείου), πού, ἐπειδὴ ὁ γάμος ἀπεσπάσθη ἀπὸ τὴν θείαν λειτουργίαν, ἡ εὐχή μὲν παραλείπεται, ἡ ἐκφώνησις ὁμως διατηρεῖται.

Δὲν μένει παρὰ νὰ ἰδοῦμε τί εἶναι τὸ ὀρθότερον στήν περίπτωσι ἀκριβῶς πού προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν ἐρώτησι. Ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ ἀπάντησις πρέπει νὰ εἶναι ὅτι, ἐφ' ὅσον εἰς τὰ Εὐχολόγια δὲν περιέχεται ἡ ἐπιτομή τῆς συναπτῆς τοῦ τρισαγίου καὶ ἡ ἐκφώνησις τῆς («Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν. Ὅτι ἅγιος...») δὲν πρέπει καὶ νὰ λέγεται. Ἔτσι ὁμως ἀπλοποιοῦμε σὲ βαθμὸν ἀπαράδεκτο τὰ πράγματα. Προσωπικῶς θὰ μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ ἔχω διαφορετικὴ γνώμη. Κατὰ τὸ παράλληλον τοῦ «Καὶ καταξίωσον...» τῆς ἀκολουθίας τοῦ γάμου καὶ μάλιστα, κατὰ τὴν ἀκριβῶς ὁμοίαν περίπτωσι, τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ τρισαγίου κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ μικροῦ ἀγιασμοῦ καὶ καθ' ὅλα ὅσα ἀνωτέρω εἶδαμε, νομίζω, ἔτι ἡ τοπικὴ παράδοσις πού διατηρεῖ τὸ «Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν. Ὅτι ἅγιος...» πρὸ τοῦ «Ὅσοι εἰς Χριστόν...» στὸ ἅγιο βάπτισμα, εἶναι σχετικῶς ὀρθότερα ἀπὸ αὐτὴν πού ἐκπροσωποῦν τὰ ἔντυπα.

Σ' αὐτό, ἔχω τὴν γνώμη, ὅτι συνηγορεῖ καὶ ἓνας πρακτικὸς λόγος. Τὸ ἔντονο παράγγελμα «Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν» καὶ ἡ πανηγυρικὴ ἐκφώνησις «Ὅτι ἅγιος...» συντελοῦν στὸ νὰ συνάγεται ἡ προσοχὴ τοῦ λαοῦ, ποῦ εἶναι διεσπασμένη λόγῳ τῆς ἐνδύσεως τοῦ ὀρέφους καὶ τῶν ἄλλων πράξεων ποῦ μεσολαβοῦν. Ἔτσι τὸ «Ὅσοι εἰς Χριστόν...» δὲν εἰσάγεται ἀπότομα καὶ χωρὶς προειδοποιήσι, ἀλλὰ περισσότερο φυσιολογικά. Ὅλα αὐτὰ μὲ τὴν ἐπιφύλαξι ὅτι πρόκειται περὶ ἀντικανονικῶν λύσεων, ἀπὸ τίς ὁποῖες ἀναζητοῦμε τὴν λιγώτερο ἀντικανονικὴ καὶ τὴν περισσότερο πρόσφορο γιὰ τὴν εὐπρεπεστέρα διεξαγωγὴ τῆς κολοθωμένης ἀκολουθίας.

361. Ὁ μέγας ἁγιασμός τῶν Φώτων γίνεταί μὲ τὸ μέτωπον τοῦ ἱερέως ἐστραμμένον πρὸς τὸν λαόν, ὅπως εἰς τὸν γάμον, ἢ πρὸς τὸ ἱερόν, ὅπως εἰς τὴν βάπτισιν; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Ἰ. Μ.).

Δὲν ὑπάρχουν σαφεῖς διατάξεις ποῦ νὰ καθορίζουν τὴν στάσι τοῦ ἱερέως, ὅπως καὶ τὴν ἀκριθεῖ θέσι στὴν ὁποία γίνεται ὁ ἁγιασμός. Στὴν ἀρχαία ἐποχὴ, καὶ σήμερα ἀκόμη σὲ πολλὰ μέρη, ὁ ἁγιασμός ἐτελεῖτο στὴν φιάλη, ποῦ ἦταν στὴν μέση τῆς αὐλῆς τῆς ἐκκλησίας («ἐν τῷ μεσιαύλῳ τῆς ἐκκλησίας») ἢ, κατὰ τίς διατάξεις ἀρχαίων Τυπικῶν, ὅταν ἦταν «χειμῶν», ἐπικρατοῦσαν δηλαδὴ δυσμενεῖς καιρικὲς συνθήκες, στὸν νάρθηκα ἢ στὸν ἄμβωνα, ποῦ ἦταν στὸ μέσον τοῦ ναοῦ. Παλαιότερα ἐτελεῖτο στὸ βαπτιστήριον.

Ἀπὸ τὴν θέσι ποῦ θὰ τελεσθῇ ὁ ἁγιασμός, νομίζω πὼς εἶναι ὀρθὸ νὰ ἐξαρτηθῇ καὶ ἡ θέσις τοῦ ἱερέως. Ἄν δηλαδὴ ὁ ἁγιασμός τελεσθῇ ἔξω στὴν φιάλη ἢ στὸ μέσον τοῦ ναοῦ (στὴ θέσι τοῦ παλαιοῦ ἄμβωνος) ὁ ἱερεὺς θὰ βλέπη πρὸς ἀνατολάς, ἀφοῦ ὁ λαὸς θὰ ὀρίσκειται γύρω του καὶ ἔτσι οὐσιαστικὰ θὰ εἶναι ἐστραμμένος πρὸς τὸν λαὸ ἢ πρὸς μέρος τοῦ λαοῦ. Αὐτὸ γίνεται καὶ στὸ βάπτισμα, στὸ εὐχέλαιο, στὴν ἀρτοκλασία κλπ. Ἄν πάλι ὁ ἁγιασμός τελεσθῇ, ὅπως σὲ μερικὰ μέρη συνηθίζεται, στὸν σολέα μπροστὰ στὴν ὠραία πύλη, ἢ ὀρθότερα θέσις τοῦ ἱερέως εἶναι, νομίζω, νὰ εἶναι ἐστραμμένος πρὸς δυσμάς, δηλαδὴ πρὸς τὸν λαόν. Ἔτσι, γιὰ τὸν

ἴδιο λόγο, λέγονται οἱ εὐχῆς τῆς γονυκλισίας κατὰ τὸν ἑσπερινὸν τῆς Πεντηκοστῆς καὶ οἱ εὐχῆς τοῦ γάμου, γιατί παλαιότερα οἱ νεόνυμφοι στεκόταν μπροστὰ στὴν ὡραία πύλη. Ὁ κανὼν ποῦ μᾶς διδάσκει ἡ ἐκκλησιαστικὴ πράξις εἶναι νὰ μὴν ἀπομονώνεται ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τὸν λαόν, στρέφοντας τὰ νῶτα πρὸς αὐτὸν καὶ ἐμποδίζοντας τὴν θεὰ τῶν τελουμένων. Ἄλλως δέβαια ἔχουν τὰ πράγματα κατὰ τὴν τέλεσι τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας· ἀλλὰ αὐτὸ δὲν εἶναι θέμα τοῦ παρόντος.

Φ.

— Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α —

Κ. Γ. Μπόνη, Ὁμ. Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἀκαδημαϊκοῦ, Τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου Ἐπιστολαί. Α' Πρὸς Ἐφεσίους. (Σχόλια). — **Κ. Γ. Μπόνη**, Ὁμ. Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἀκαδημαϊκοῦ, Ἐπὶ τῇ 1600ῃ ἐπετείῳ τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, Πολύκαρπα Ἀνθολογήματα ἐκ τοῦ Βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Ὁ Μέγας Βασίλειος ὡς συγγραφεὺς. — **Ἐπίκαιρα**. — **Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου**, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἡ Τελεσιουργία τῶν Μυστηρίων τοῦ Βαπτίσματος καὶ τοῦ Χρίσματος κατὰ τὰς «Μυσταγωγικὰς» Κατηχήσεις τοῦ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων. — **Μητροπ. Δράμας Διονυσίου**, Ἀναπάντητον Ἐρώτημα. — **Ι. Κ.**, Ἡ ἀσφάλεια τῆς ἀρετῆς. — **Γεωργίου Θ. Πρίντζιπα**, Ἀνανίας Λαμπαρδῆς, ὁ Μαρτυρικὸς Μητροπολίτης Λακεδαιμονίας. — **Βασ. Μουστάκη**, «Περιστερὰ μου, τελεία μου». — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικῆς, κανονικῆς καὶ ἄλλες ἀπορίες.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶν 1, Ἀθῆναι 140. Προϊστάμ. Τυπογρ. Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3 Ζωγράφου. Τηλ. 787978.